

# **ŽENSKI SVET**

---

**LETNIK V.**



**ŽENI**

---

**DECEMBER 1927.**

**ŠTEVILKA 12.**

# VSEBINA 12. ŠTEVILKE:

|                                                                                                       |                                              |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------|
| PESMA ŽENE. — (Jela Spiridonović-Savičeva.)                                                           | Stran 353                                    |
| MOLITEV NEVESTE NA DAN POROKE. — (Matilde Serali - G. M.)                                             | 354                                          |
| BOŽENA NEMCOVA IN ZAKON. — (Joza Potocká.)                                                            | 355                                          |
| ZLATA LESTEV. — (Janez Rožencvet.)                                                                    | 359                                          |
| ŽENA BODOČNOSTI. — (Ellen Keyeva - K. K.)                                                             | 361                                          |
| DANAŠNJA ŽENA. — (Andreja Vera.)                                                                      | 363                                          |
| ODLOMEK IZ „ADAMOVIH OTROK“. — (Walt Whitman - K. K.)                                                 | 365                                          |
| INTELEKTUALKA - PROLETARKA. — (Marica Bartolova.)                                                     | 365                                          |
| KMETSKA ŽENA. — (Fr. L.)                                                                              | 368                                          |
| V SOBOTO VEČER. — (P.)                                                                                | 370                                          |
| SKRINJICA DRAČULJEV ALI NJEGOVA BOLJŠA POLOVICA. — (Po Strindbergu F. B.)                             | 375                                          |
| PISMO. — (France Bevk.)                                                                               | 374                                          |
| ŽENA Z MOŽEM PIJANCEM. — (Karlo Kocjančič.)                                                           | 375                                          |
| LOČENA ŽENA. — (Gizela Majeva.)                                                                       | 379                                          |
| PRAVNI ODNOSI MED MOŽEM IN ŽENO. — (Dr. J. R.)                                                        | 382                                          |
| ŽENA V JUGOSLOVENSKE NARODNE PESMI. — (Franja Miheličeva.)                                            | 385                                          |
| PRIPRAVA NA ZAKON. — (Iz „Pastirskega lista“.)                                                        | 389                                          |
| JUNAKINJA ZVESTOBE. — Nadaljevanje. — (Lea Faturjeva.)                                                | 390                                          |
| IZVESTJA: Po ženskem svetu. — Gospodinjstvo. — Kuhinja. — O lepem vedenju. — Književnost in umetnost. | Stran 396, 397, 398, 399, 400. — ROČNO DELO. |

UREDNIKA: PAVLA HOČEVARJEVA.

## „ŽENSKI SVET“

Izhaja vsak mesec. — Za JUGOSLAVIJO letna naročnina: Din. 64 (s krojno prilogo); polletna: Din. 32. — Naročila in naročnino je nasloviti

na upravo „Ženskega Sveta“, Ljubljana, Karlovška c. 20.

Uredništvo in uprava:

v Trstu, ul. Torre bianca 39/I

Pošne pošiljatve nasloviti na: „Ženski Svet“, Trst (Trieste), posta centrale, Casella postale 384. — Izdaja Konsorcij „Ženski Svet“ v Trstu

Za konsorcij odgovorna Milka Marićančeva.

Tiska Tiskarna „Edinost“ v Trstu, Via S. Francesco d'Assisi šte. 20



### E. PECENCO

Stroji za šivanje, vezenje in pletenje, za dom in vsako obrtnijo. Potrebščine.

TRST, Via Mude vecchia 3 Napeljava z motor. pogonom. Popravila.

1190

— za magistratom —

Brezplačen pouk v vezonju

KNJIGARNA-PAPIRNICA-KNJIGOVEZNICA

## J. STOKA d. z o. z. - TRST

VIA MILANO STEV. 37

ima v zalogi na debelo in drobno vse pisarniške potrebščine za šole, občinske, župne in odvetniške urade, kakor tudi vsakovrstne slovenske knjige, muzikalije, molitvenike itd. — Izvršuje vsakovrstna knjigovezniška dela.

Izvršuje vsakovrstno pečate in tiskovine.

P. n. sodnijam naznanja, da sprejema in izvršuje vezanje zemljknižnih in bančnih knjig tudi v uradniških prostorih v mestu in na deželi. — DELO SOLIDNO.



# *Penski svet*

## *Pesma žene.*

*(Jela Spiridonović - Savić.)*

*Naručja mi puna, prepuna,  
još iz doba zlatnog Evinog,  
divljeg bilja i cveća,  
a kose, guste mi kose,  
još pune vlažne su rose  
pradavnih ljudskih proleća.*

*U oku mi obožavanje:  
od Vatre, Zmije i Sunca,  
pa do Onoga Velikog,  
što kroz Stradanja digo se,  
do najvišeg Vrhunca.*

*U grlu mi je zastao vrisak  
pećine vlažnih tmina,  
a u krvi nosim mrkle mrake  
neznanih pradubina;  
u plodova teškoj mojoj krvi,  
što mistično s bledim mesecom kruži  
i s njime mrtvim pod mojom svešću  
blisko se druži.*

*U utrobi nosim:  
Pesme pustinje,  
žudnju zverova,  
žedju života  
bez konca i bez kraja;  
a u oku Čežnju daleku  
za Nečim, što na Zemlji zna  
nema mu zavičaja...*

*Ko znak tajanstveni  
mog najdubljeg bića,  
na nebu me Zvezda  
svetla uvek prati,  
jer sam dece ove  
Zemlje večna Mati.*

*Ko iz Zemlje Sestre moje,  
iz mene se život radja,  
iz mene se usne poje,  
a u tmuni krvi moje  
zagonetni Znaci stoje.*

*Ko Zemlja sam ista Pesma:  
večno stara,  
večno nova,  
drum drumova.  
Kroz koja jezde stoleća duga,  
što kunu i blagosilju,  
svome velikom Cilju,  
koga ja jedva slutiti mogu,  
u susret hrle Bogu.*

*Ja tamna sam i svetla,  
ja grešna sam i sveta,  
ja Čekanje i Čežnja,  
ja slaba sam i jaka,  
ja Žena sam i Majka,  
grešna sam i sveta,  
od vremenska i od večna sveta.*

## *Molitev neveste na dan poroke.* (Matilde Serao. - G. M.)

Zakaj, Madona moja, ni več sledu v mojem srcu o tresočem se veselju preteklih dni, ko sem hotela podvzati, skoro uničiti prepočasni čas, da bi dospela hitreje, čimprej do določenega dne, do tega poslednjega jutra, kajti sedaj sem še deklé, a v par urah bom nevesta. Ah, v tem trenutku samote in tihote, ko občudujem, sveta Devica, le Tvoj ljubljeni obraz na starinski sliki, ki visi nad mojo posteljo, ko občudujem drago podobo Dobrote, kateri zaupavam že mnogo let svoja najintimnejša čustva, občutim le dvome, grenkosti in globoke bolesi. Nihče ne zna, nihče ne ve, da nevesta, ki bi morala biti pijana od sreče, današnje jutro bridko joče, joče pred Teboj. Ti sama smeš to znati...

Moja preteklost je, o Devica, ki se loči od mene kot še svež list, odtrgan od zelene veje: in veja je ranjena in okrvavljena. Z mojo preteklostjo se družijo vsa moja otroška in mladostna leta, preživljena v objemu in na kolenih matere, ki je angelj materinske ljubezni; moja leta pod resnimi a pokroviteljskimi očmi očeta, podpore, kažipota in vzgleda mojemu življenju; družijo se vsa moja vesela leta, preživljena s sestrami, ki so kakor cvetke lepote in kreposti, preživljena z močnimi, dobrimi in inteligentnimi brati... Danes, Devica ljubljena, razveljavim svojo preteklost, ji obrnem ramena in ostavim svoje starše, svoje sestre in svoje brate brez obotavljanja, brez opotekanja, kakor da so mi postali za trenutek ravnodušni in tuji, čeprav jih še vedno ljubim in jih bom še vedno ljubila: in izvršim korak ločitve in zapuščanja za moža, ki je bil zame včeraj še neznani potnik. To moja staro in drago hišo, katere vsak kotiček poznam, katere vsaka črta mi je domača, katere vsak najstarejši predmet mi je prijatelj in tovariš, in moja sobico, kjer sem toliko premišljevala, molila, ki je napolnjena z mojimi upi, s sanjami in molitvami, to domače ognjišče, to malo gnezdece moje mladosti, zapuščam danes za vedno, da grem v drugo, meni neznano hišo, o kateri ničesar ne vem, v kateri ničesar ne ljubim. Ah, Devica, sedaj, ko bi morala utripati v neizmernem veselju, sem tu v duševni zmedenosti vsa vznemirjena.

Sveta Madona, razjasni s svojimi očmi, polnimi svetlobe, moj zameglen razum. Kdo je on, kateremu se danes žrtvujem in mu vse darujem? Ne poznam ga. Da, do sinoči se mi je dozdevalo, da ga poznam, a danes zjutraj zakriva njegovo dušo, o kateri sem mislila, da zamorem brati kot v odprti knjigi, gost pajčolan: dozdeva se mi, da se vse, kar mi je obljubljala včeraj njegova gotova vrednost, njegova nepremakljiva mehkoba, njegova vztrajna zvestoba, osenčuje, da omahuje, in se izgublja: in bojim se, da najdem jutri v nežnem prijatelju, v dobrem tovarišu, v zaljubljenem ženinu drugega moža, drugačnega moža! In kaj bo z menoj, revico, samo, neoboroženo, nebranjeno, jutri in vse življenje, če bom usodno razočarana in bo ljubljeni ženin nadomeščen z mrzlim gospodarjem? In če spuhtijo

*apanja in obljube že jutri, če bi morala udušiti prevare in se mi zapré duša, ljubljena Devica, kje bom tedaj našla v svetu pomoči in tolažbe? Ah, Madona, ob Tvojih nogah tožim in ječim danes zjutraj, v tem jutru, ki bi moralo biti jutro moje sreče, kajti izgubila sem čut vere, zbada me dvom, prešinja me negotovost...*

O Žena vseh naših tolažb, v svojem ranjenem srcu sem občutila balzam sladke utehe: v svoji vesti sem slišala Tvoje materinsko svarilo. Ti mi veliš, sveta Madona, da moram upogniti glavo in izvršiti dolžnosti žene in se združiti z njim, ki mi ga je Bog poslal in je dosegel privolitev mojega čustva: Ti mi praviš, da moram z veliko in vztrajno vero kristjanke pregnati slabotne dvome, otroški strah in zaupati svojo osebo in svojo dušo zaročencu: Ti mi praviš, da se moram smatrati za nerazvezljivo združeno z njim v vsem dobrim in vsem slabim: in da moram sprejeti vse dobro s ponižnostjo in vse slabo z junaško vdanostjo: in ako bo vse moje neznatno in upravičeno upanje uničeno in bo moja žalostna usoda nezaslužena, tedaj mi bo podeljena iz nebes božanska moč, da bom zamogla prav živeti in prav umreti. Sveta Devica, Tebe ubogam.

## Božena Němcova in zakon. (Jeza Pctocká. \*)



ravijo, da so pesniki v svojih nazorih in v mišljenju za celo vrsto let pred ljudstvom, zato je torej povsem umevno, da jih sodobniki ne razumejo in ne pojmi- mijo njih stremljenj; često jih celo ne spoznajo in nastopajo sovražno proti njim, prorokom novih idej. Tudi Boženo Němcovo je zadela bridka usoda kulturnih prvoboriteljev; trpela je vsled nerazumevanja svojih najlepših, najčistejših prizadevanj, čeprav je drugače njeno literarno delo bilo cenjeno.

Toda kot žena in mati je trpela vse ono, kar imenujemo danes «žensko vprašanje», in to ne samo v gmotnem in gospodarskem, nego predvsem v moralnem pogledu.

Prirodna naloga žene — materinstvo — jemlje ženi vso osebno svobodo, obvezuje jo tudi moralno. Čim poštenjsega značaja je, tem močnejše občuti materinske dolžnosti. In Božena Němcova, umetnica in svobodni duh, je jako trpela radi te moralne materinske obveznosti in iz nje izvirajoče duševne razdvojenosti, v onem neprestanem notranjem boju med ljubeznijo do dece in tvorno silo, ki je ni mogla izrabiti, ker je bilo treba skrbeti predvsem za blagor otrok in prostovoljno žrtvovati vse.

Němcova izpove v enem stavku vse, kar razumejo popolnoma samo žene — matere: «Otroci so moja edina radost in uteha; ali vendar moram

\*) Hospodyňské Listy.

priznati, da bi mi bilo brez njih bolje.» Ali poleg tega poštenega priznanja se ni njena materinska ljubezen strašila nikake žrtve in niti najtežjega ponižanja.

Umrla je pri 42 letih, razmeroma jako mlada, bolehalo je dolgo vrsto let in se zdravila v slških kopelih. Često sem premišljevala, kakšna je bila bolezen Nemicove, da jo je tako mlado pokopala. Zdi se, da jo je tudi to zadelo v zakonu, da je bilo njeno fizično zdravje uničeno vsled bolezni, ki jo je našla od moža tako, kakor umira tisoče in tisoče drugih žen za infekcijskimi boleznimi, dobljenimi od moža. O tem priča tudi list Božene Nemicove, katerega je pisala 16. svečana 1897. soprogu v Bělak, ko je čakal odlok za dopust; ker ga ni mogel dočakati, je hotel v svoji vihravi in nestrpni naravi zapustiti mesto brez dovoljenja.

Nemicova mu prigovarja, naj bi s svojim prenagljenim dejanjem ne zapravljaj službe in tako pripravil sebe in družino v še večjo bedo, kakor so jo že itak trpeli. (V tišči dobi so otroci izmenoma hodili jest k znancem, Nemicova sama pa ni po cele dneve imela niti kapljice čaja; izčrpala je bila vsa sredstva in je celo hčerkin spominski zlatnik zamenjala za kruh in drva.)

Možu piše o teh krutih naporih, ko prihajajo otroci z jokom domov, ker ne morejo gladujoči materi prinesiti koščka grizljaja s tuje mize, ker se boje povedati svojim gostiteljem — da jim je mama prepovedala govoriti o tem, kako ona strada.

«Ne vem, kaj Ti je padlo v glavo; jaz vse potrpežljivo prenašam v nadi, da bo bolje, pa se Ti zaletiš in pokaziš vse. — Te li vabi dom? — Kaj najdeš v njem? Bedo in bolezen. Jaz sem se grozno postarala; taľa bula, kakor sem jo imela na vratu, se mi zopet dela. Dr. Čejka, Hamernik in Lambl mislijo, da je to od Tebe; vprašali so me, če si bil zdrav, če sem bila jaz, ali če si imel podobno bulo na nogi — «no vsekakor — vsekakor to ni dobro,» je rekel Hamernik. Moram uživati jod, hoditi v kopeli, biti vesela in se mi mora goditi dobro. Sitna sem in niti za delo nisem radi tega.

Nikar ne misli, da bi Te jaz rada ne videla, ali da ne vem, kako Ti je ondi. To si lahko mislim, saj Te poznam; ali kaj naj storim; prišel bi sem, bila bi stara pesem s p. in z vsem.

Tudi jaz bi Te rada videla, čutim se silno osamelo in težko mi je po Tebi; ali naučila sem se pogrešati marsikaj, in tako tudi to. Mislim si, če bi bil tu, bi šlo zopet po starem, ne razumela bi se, a tako sem vsaj sama svoja gospodinja. — Toda v resnici temu ni tako; rada bi to breme delila s kom in mu prepustila gospodarstvo, ali ko so okolnosti take, da moram sama prenašati, prenašam. Tudi jaz ne živim tu bolje kot kaka redovnica, vendar včasih nehote zahrepenim, da bi bil tu, da bi se mogla nasloniti na Tvoja prsa in se izjokati. Vem, da je v tem edino zavetje, povsod drugje je tuje. Ti si mi vedno govoril in tudi misliš si, da mi nisi nič — in da žive v moji duši čisto drugi ideali — toda popolnoma prav



nimaš. Ne tajim, da bi kdaj ne bila imela pred seboj ideal moža, tako kakor tudi ideal zakona. — Prvi je bil vzor vse popolnosti in lepote, drugo sem si predstavljala kakor raj. — No, bila sem mlada, neizkušena, vzgojena samo v prirodi in prepuščena sama sebi. Nikdo se ni zmenil za mojo fantazijo, nikdo mi ni pokazal sveta s pravega vidika. Tudi Tebi je bila vseč le moja zunanost in morda moje nepokvarjeno čuvstvovanje. Ko bi bil imel to pamet, kakor jo imaš sedaj, in bi bil mene tako poznal, napravil bi bil iz mene drugo ženo. Imela sem Te rada in na svoje ideale sem bila pozabila.\*) Zgodilo pa se je drugače in trpela sva oba.

V moji duši je že od mladosti vcepljena podlaga za izobraževanje, hrepenenje po nečem višjem, boljšem, česar nisem videla okoli sebe; studi se mi surovost in prostaštvo. To je bila moja sreča, a tudi vzrok najinega nerazumevanja, moje nesreče.

Ko bi bila poznala svet in sama sebe, bi se to ne bilo zgodilo. Malokateri ženi je toliko za zakonsko čast, kakor je bilo meni in mi je še, toda vero vanjo sem rano izgubila. Kje naj bi jo bila videla. Sama laž, prevara, privilegirano suženjstvo, prisiljena dolžnost — z eno besedo, prostaštvo. — Moje srce si je želelo ljubezni, ljubezen mi je bila potrebna kakor rosa roži — ali zaman sem iskala tako, kakor sem čutila sama. Hotela sem imeti moža, katerega bi mogla oboževati, ki bi stal visoko nad menoj, življenje bi bila žrtvovala zanj — a videla sem le surove despote, gospodarje! To mi je ohladilo vso gorečnost — spoštovanje se je izgubilo, bridkost in upornost sta se vselili v srce. Tako je to bilo, jaz sem zopet živela v sebi kakor dekleta in zopet so se mi pojavili v duši prejšnji ideali. Telo moje si imel, dela moja, iskrenost moja — ali hrepenenje moje je šlo v daljavo, kam, tega nisem niti sama razumela. Hudo mi je bilo, hotela sem to prazno mesto v srcu izpopolniti kako drugače, a nisem vedela s čim. Takrat sem mislila, da bi moglo to biti samo z ljubeznijo do moža; — sedaj vem, da to ni res. Bila sem nezadovoljna sama s seboj. Otroci so bili moja edina radost, ali vendar me njih nezavestna ljubezen ni mogla zadovoljiti. — Hotela sem biti boljša, hoditi za resnico, ali svet me je prisilil k laži. Moj Bog, koliko boja me je stala ta podložnost; sedaj sem vse to prestala in duša mi je v tem pogledu mirna. Narodne ideje sem se oprijela z vso dušo, mislila sem, da mi bo to umirilo dušo. Pa tudi ne; ta ideja je postala sedaj trdno prëpričanje in cilj mojih sil, med tem ko je bila prej le bolj romantična, nezavestna fantazija.

Poznala sem svet, uvidela sem, da ni na svetu ideala popolne popolnosti. Poželjenje mi je večkrat strlo srce; mislila sem, da je bilo zlato, kar je bilo blato. Tako sem se učila, in vendar nisem nehala hrepeneti in iskati poosebljenja svojega ideala.

Imela sem marsikaterega častilca — ta me je očaral z duhom, oni s telesom, ali s srcem, ali z razumom, pa vendar nisem v njih videla tega,

\*) To je na ideale deklških let pred poroko. Op. p.

po čemer sem hrepenela: moža, katerega bi rada oboževala. Vsak je imel svoje slabosti; nimbus je padel in vsi so bili navadni moški in nobenega bi si ne mogla izbrati za moža. Hrepenenje je v moji duši, kakor kapljica, ki nikoli ne usahne, niti ne odteče, nego se večno leskeče kakor diamant; to je hrepenenje po večni Lepoti in Dobroti, ono hrepenenje, ki človeka dviga iz prahu, ki mu, ko se začuti v prirodi, odpira naročje, da bi celo veseljstvo pritisnil na srce, in ki ga vodi na pot do Kalvarije! Hrepenenje, spojeno z ljubeznijo ne do ene osebe, nego do vsega človeštva; ljubezen, ki ne zahteva plačila, ker dobi sama v sebi vse; stremljenje, da bi postala boljša sama v sebi in se približala Resnici, to je moj raj, moja sreča, moj cilj. To mi daje moč, me blaži, in brez te ljubezni — kaj bi bila?

Ali svet tega ne prizna; vem, svet graja, kar je v človeku najlepšega, prirodnost mu je greh. Kdor se ne podi z navadno čredo, samo za koritom, tega križajo, in vsak tak je mučenik. Toda bolje je biti mučenik nego kruhoborec, ki ne ve, čemu in zakaj živi.

Ko bi ne bilo te poezije, te ljubezni v meni, kako bi midva živela skupaj!? — Bilo bi mi hudo, saj sem izgubila vse zaupanje v Tvoje srce in vse spoštovanje do Tebe; če bi ne bila prišla do tega razumevanja, bilo bi tako ostalo. Res pa je, da se mi zdiš lepši, kadar si daleč, in da po Tebi češče zahrepenim. Je to naravno in morda je tudi Tebi tako. Kadar sta dva neprestano skupaj in drug pred drugim ustreza vsem svojim potrebam, lepo ali nelepo, si postaneta vsakdanja.

Ni pa v tem ne hrepenenja, ne poezije, nego sama navada in potreba, ki ju medsebojno privlači — in to je, kar se mi upira. Meni bi postal zopern vsak mož, ki bi bil vedno okoli mene. Zavidam aristokrate in bogataše, zato ker imajo priliko, da se lahko oddaljijo in zaželiijo. Vidiš, jaz imam že take čudne nazore in ne morem nič zato. Premagam se sicer lahko, znam se premagovati, ali kaj, ko je to vse brez veselja! A jaz bi rada, da bi bilo pri vsem našem dejanju in nehanju veselje in ne samo hladna dolžnost. Goethe pravi: «Kaj je dolžnost? Dolžnost je to, kar človek samemu sebi zapove.» — Vsega si pa človek ne more zapovedati: jaz bi te bila tudi rada v eni dolžnosti vzgojila, ali baš v tem pogledu ne pomaga noben zakon, noben «moraš»; ne prošnja ne grožnja, ako čuvstvo obojestransko ne vzplamti. Baš v tem pogledu bi moral mož vedno pozabiti, da je gospodar in se vesti napram ženi kot zaljubljenec. Pri tem je treba čim najbolj uvaževati čuvstvo in se čim bolj varovati prostaštva. Ali jaz mislim, da bi tako vedenje vzdržalo cvet marsikateri zakonske zveze do poznih let. Misliš, da ne? Ali zašla sem v besedičenje o rečeh, o katerih bi morda niti s Teboj ne smela govoriti; kar je napisano, je napisano, tako spoznaš vsaj tajne kote Tvoje žene in če nas uniči ta komet, ki ima priti, se Ti bo marsikateri razjasnil.»

Dalje opisuje Němcova razburjenje praškega prebivalstva in vsakdanje dogodke.

Pismo je napisano pred 70 leti — in danes? Kriza zakona, družine prinaša vsak dan v javnost tragedijo ženskega srca, zaupljivega, vdanega in prevarjenega, brez razlike. So tudi take žene, ki rušijo življenje možu, ali v primeri s trpečimi ženami je vendar brezpomembno število takih, ki zakrivate propad družine in jemljejo otrokom rodno gnezdo, tako kakor delajo možje. Nazori Božene Němcove o zakonu so vedno pravilni in mislim, da jih še danes razumemo. Ne škodilo bi, ako bi se tudi možje uverili, od česa je odvisno mirno družinsko življenje in odkod črpa žena moči za prenašanje vseh onih malenkostnih bridkosti in težkega jarma, ki leži na njej. — Razumni plemeniti mož vzbuja ženino spoštovanje v vsakem pogledu in ji je moralna opora. Brez spoštovanja ni ljubezni, ni zaupanja, ni življenske sreče. S surovostjo in kričavostjo se pač vlada, ali ljubezni in zaupanja si s temi lastnostmi človek ne pridobi.

## Zlata lestev. (Janez Rožencvet.)



redi pustinje je pričaral mogočen čarovnik krasen vrt, ogradi ga z močnim, visokim zidom in postavil vanj dvoje ljudi.

Nihče ne ve zakaj. Za sadeže mu ni bilo, ker živela ga je sama misel; zemeljska krasota mu je bila komaj kaplja v morju slasti, ki jo je občutil nad lastno vsevednostjo, a ljudi ni potreboval. Bil je mogočen in sam sebi dovolj.

Dvojica je živela v vrtu kakor v raju. Za vsakim dnem, ki je minil v radosti in sreči, je prišel drugi, enako lep in srečen. Vse dotlej, dokler nista prišla nekoč na kraj vrta.

«Kaj je to!»

«Ograja,» odgovori ona.

A on veli: «Poiščiva izhod!»

Šla sta ob zidu. Zamišljen je stopal naprej, ona potrpežljivo za njim, in nič več ni imel besedi zanjo ne oči za lepoto vrta. Dolgo sta hodila, dokler nista prišla spet na lastno sled. Spoznala sta, da ni nikjer izhoda.

«Nikamor ne moreva,» je dejala smehljaje.

Nevoljen je odkimal in se pripravljaj, da prepleza zid. Presenečena in začudena ga je vprašala: «Kaj hočeš?»

«Ven iz ječe, da si osvojiva, kar je onkraj zidu!»

Ni mogla odgovoriti, ker ni razumela besed, ki jih ni pričakovala. Zakaj si želi odtod, kjer je tako lepo in varno?! Kdo ve, kaj je onkraj silnega zidu; nje je strah!

A on ji je bral misli iz oči. Čelo se mu je stemnilo in sovražno ji je velel: «Ker si tako majhna in bojazljiva, nisi vredna, da bi hodila z mano. Pojdi in živi sama v ogradi, ne rabim te!»

Šla je ter se bridko jokala. Jadno jo je našel čarovnik in vprašal: «Zakaj jočeš?»

«Ker sem majhna proti njemu, ki je tako velik, da si hoče osvojiti, kar nima meja!»

Nasmehnil se je čarovnik v svoji vsevednosti in jo tolažil: «Ne jokaj! Vedi, da ni velik samo, kdor jemlje, temveč tudi, kdor daje!»

Toda kar srce ni občutilo, mu beseda ne more dopovedati, in modrost, ki se ni rodila iz človeške izkušnje, ne preмага človeške žalosti. Zdelo se ji je, da je potemnelo solnce, da so onemele ptice in da je izginila vsa krasota vrta. In vendar je v žalosti, ki jo je napravila slepo in gluho, čula slaboten glas. Hitela je tja, odkoder ga je slišala, in našla njega, ki je ležal onemogel na tleh.

Ni prišel preko zidu.

Vzela je v naročje njegovo krvavo glavo ter negovala njegove ranjene roke. Lastna bridkost se je umaknila sočutju. A sočutje, ki je najsilnejša bol, stori, česar vsa radost ne more: odpre srce na stežaj.

Tako se je zgodilo, da je, sloneč onemogel v njenem naročju, s polzaprtnimi očmi zrl v njeno srce. Videl je, da je malo srce prostrano kakor svet naokoli. Ves vrt je bil v srcu, še veliko lepši in večji kakor ta, ki sta živela v njem. A sredi vrta je stala — kakor tenka vez med nebom in zemljo — zlata lestev, prislonsjena na rožnat oblak.

In njegov duh je zapustil telo, stopil v njeno srce, pohitel preko vrta k zlati lestvi in se povzpел po nji. Kmalu je bil nad drevjem in pogledal preko zidu. A višje in višje je hitel, dokler ni z zadnjega klina stopil na rob oblaka.

Oči so mu zaplavale naokoli do tja, kjer se je zemlja stikala z nebom. Prevzela ga je veličast mrtve samote, ki je valovila v neskončnost, toda tesno mu je postalo, ko je videl, da v tej puščinji ni življenja zanj. Obrnil je oči na vrt pod sabo in njegova živa krasota se mu je zdela nova, ker spoznal je, da je samo v njem življenje. In vsakokrat, ko se je ozrl od vrta na samoto in nazaj, je bila mrtva samota veličastnejša in živa krasota bolj vabljiva.

Po lestvi, ki je kakor zlat žarek sijala iz njenega srca na oblak, se je vrnil duh v telo in ga oživil. Prerojen se je dvignil iz njenega naročja ter začutil v svojem srcu umetnost. Nastala je takrat, ko je z oblaka vžival mrtvo veličast samote in lepoto življenja.

Segel je v srce, položil umetnost pred njo in dejal:

«Tebi, ki si mi prinesla vse spoznanje!»

In čutila je, da je velika.



## Žena bodočnosti. (Eljen Keyeva.)

(Iz knjige «Eseji» prevedel K. K.)

So besede, ki vabijo kakor pesem. In ena teh besed je: žena bodočnosti.

Ta pesem zveni vame iz ritmov nekega pesnika, pesnika in ob enem učitelja, katerega ime sije sedaj s svetlobo jutranje zvezde, ime, ki ga je pa on sam za svojega življenja poslušal pomazanega s sramotilkami — kakor ime brezbožca in razdirača človeške družbe — ker se je zdela svetla pot njegove misli predsodkom tedanjega sveta kakor uničujoč žarek bitisa.

Njegovemu pesniškemu pogledu se je razodela nova doba, ko bodo žene

...svobodne, krasne in dobrotne

kakor svobodno nebo, s katerega dežujeta osvežujoča luč in rosa  
na prostrano zemljo...

Proste slabega popleska navad in čiste;

modrujoče o čemer niso mogle nekoč niti misliti;

izražajoče čustva, ki so se jih bale nekdanj občutiti,

in predruščane v vsem; kar nekoč niso smele biti,

bodo vendar tedaj, ko bodo zemljo spreminjale v nebo...

Ta prelestni Shelleyev prikaz žene v bodočnosti je plaval pred menoj, ko sem skušala, da narišem njeno podobo semkaj, z nekoliko bolj določnimi potezami.

\* \* \*

Doba ženskega boja in iskanja in s to zvezana družbena ter duševna preosnova se bo zavlekla gotovo daleč v novo stoletje.\*) Ta doba, polna razporov, se bo končala šele tedaj, ko si pribori žena izven zakonskega življenja in v njem popolno enakopravnost z moškim, ko se družba tako preuredi, da poneha sedanja konkurenca med spoloma na zadovoljiv način za obe strani, in ko zadobita tako delo za zaslužek kakor delo okoli domačega ognjišča takšne oblike, da bosta ženo manj trdo pritiskala nego sedaj.

Šele proti sklépu dvajsetega stoletja bo dosegel ženski tipus devetnajstega veka najbrže svoj višek in bo začel izstopati nov tip.

Moja idealna podoba bodoče žene — in če slikamo idealne podobe, nam ni treba, da bi si kaj odrekli — je ta, da bo predstavljala bitje, polno globokih naspotij, ki pa so dosegla harmonijo; da se bo kazala kot velika raznoličnost in vendar kot trdno zaključena celota; da bo bogata po lastnostih in dovršena po preprostosti; izobličeno kulturno bitje in prvotna narava; močno podčrtana človeška individualnost ter popolno razodetje najglobokejše ženskosti. Ta žena bo razumevala resnobo znanstvenega delovanja, strogega iskanja resnice, svobodnega premišljevanja in umetniškega ustvarjanja. Pojmovala bo potrebnost naravnih zakonov in razvojnega poteka; lastna ji bosta čut za vzajemnost in za družbene koristi. Ker bo več vedela in jasneje mislila nego žena sedanjosti, bo tudi pravičnejša; ker bo močnejša, bo boljša; ker bo modrejša, bo tudi milejša. Ona bo lahko videla v velikem in v celoti; pri tem bo izgubila razne predsodke, ki jih še imenujejo čednosti. Ostala bo takšna, kakršno jo oblikujejo navade. Toda pri tem ne bo iskala opore v družbeni konvencionalnosti, temveč v zakonih svojega lastnega bitja. Imela bo pogum, da bo mislila svoje lastne misli in da bo presojala nove misli svoje dobe. Upala se bo občutiti in priznavati čustva, ki jih sedaj tlači in zatajuje. Njena polna svoboda gibanja in nje vsestranski osebni razvoj ji bosta omogočila drzne življenske poskuse, odločno stremljenje po bivanju, ki bo na isti stopnji z njenim lastnim bistvom; in takšno življenje si bo ustvarjala z zanesljivejšim instinktom nego sedaj. Zmožna bo silnejšega dela, silnejšega

\*) Ta esej je napisala Keyeva ob koncu prejšnjega stoletja.

radovanja nad vsemi blizkimi, preprostimi viri radosti nego žena sedanjosti. Tako bo živiljenski čut nove žene narasel, njena izkušnja se bo poglobila, nje duševno življenje, nje zahteva po lepoti, njeni čuti se bodo razvili in izboljšali. Ona bo silno občutljiva, dojemala bo silno hitro in zato bo uživala veliko bolj in bo znala tudi več trpeti, nego morejo ljudje sedanjosti.

Z vsem tem bo dajala žena dvajsetega stoletja nove vrednote družbenemu življenju in umetnosti, znanosti in literaturi. Toda nje največji kulturni pomen ostane vendarle ta, da bo čuvala človeštvo pred nevarnostmi prekomerne kulture s skrivnostnim in na naravo navezanim, s slutenjskim in impulzivnim v lastnem bistvu. Napram znanju bo vzdrževala neznanost, napram logiki čustvo, napram dejanskosti vseh možnosti in napram analizi intuicijo. Žena bo razvijala pred vsem duševno rast, mož pa rast razboritosti; ona mora razširjati področje slutnje, on področje pameti; ona udejstvovati ljubezen, on pravičnost; ona zmaguje s prešerno drznostjo, on s pogumom.

Ona bo hotela z vsem svojim bitjem srečo ljubezni. Ona bo nedolžna, ne iz mrzlobe, temveč iz strastnosti. Ona bo odlična, ne zato, ker bo bledokrva, temveč ker bo polnokrva. Ona bo čutna, ker bo polna duševnosti, in iskrena, ker bo ponosna. Zahtevala bo veliko ljubezen, ker bo zmožna ljubiti še z večjo. Erotični problem postane radi njenega dovršenejšega idealizma zelo sestavljen in mnogo krat težko rešljiv. Zato pa bo sreča, ki jo bo ona darovala in občutila, bogatejša, globočja in trajnejša nego vse, kar se je do slej sreča imenovalo. Veliko potez, ki so lastne današnji ženi in materi, bo najbrže nedostajalo ženi dvajsetega stoletja. Ta bo ostala vedno ljubica in samo tako bo postala mati. Težki in lepi umetnosti, da bi bila ob enem ljubica in mati, bo posvetila svoje najplemenitejše in najmočnejše sile: nje religiozni kult bo ta, da bi ustvarjala blaženost v življenju. Ker bo poznala duševne in telesne pogoje zdravja ter lepote in jih bo pravilno cenila, si bo izbirala z jasnejšim pogledom in globočjim čutom za odgovornost očeta svojih otrok nego sedaj; rodiča in vzgajala bo zdrave ter lepe ljudi, a ona sama bo ohranila večjo dražest in daljšo mladost nego žene v sedanjosti. Ugajala bo vse življenje, ker bo neprestano olepševala življenje. Toda ugajala bo samo zato, ker bo v vsaki starostni dobi ona sama; in svojo neminljivo mladost, svojo najvišjo lepoto bo razodevala samo tistemu, ki ga bo ljubila. Ona bo vedela, da je duševni čar najglobokejši čar; in iz bogastva svojega bitja bo zajemala večno obnavljanje tega čara, večno nepričakovane in v neskončnost odenjene izraze svoje osebne milote. S samo svojo navzočnostjo bo odpravljala prisiljenost oblike in navade ter ustvarjala spremenljive, po njeni lastni odličnosti oplemenitene oblike soživljanja v družini, v javnosti in v družbi. Najbrže bo govorila manj nego žena v sedanjosti, toda nje molk in nje nasmeh bosta zgovornejša. Sporočala se bo vedno neposredno in vedno zmerno, diferencirano in nespremenljivo, neprišiljeno in izbrano. Nje bitje se bo izlivalo razposajeno in sveže kakor tok gorskega potoča, toda kakor ta navezано na neki trdni, notranji ritem. Naj pojde še tako daleč — v razkošju veselja, v strasti in nežnosti, v omami sreče ali v blaznosti trpljenja — vendar ne bo izgubila nikoli same sebe. Ona bo množina žen in vendar samo ena, bodisi da bo igrala in se smehljala ali trpela in se tudi smehljala; bodisi da bo žarela v zdravju ali krvavela iz smrtnih ran; bodisi da jo bo napolnjevala in da ji bo izžarevala pokojnost ali živčna napetost, vriskanje ali solze, solnce ali noč, hlad ali žar.

Žena bodočnosti je že tu, v sanjah moža o ženi, in žena se izoblikuje po sanjah moža. Novodobni moški ideal žene ni moškemu podobna žena, temveč vsestransko razvito razodetje večno-ženskega. Ta novi tipus žene je posijal že tu in tam, ne samo v naši dobi, temveč v preteklih stoletjih. V srednjem veku je pisala ta žena Heloizina pisma; za časa renesanse jo je upodobil Leonardo kot

*Mono Liso; in v 18. st. je vodila kot Mlle. Lespinasse salon. V našem stoletju je pesnikovala kot Elizabeta Browningova ljubezenske pesmi; stopila je na oder kot Eleonora Duse — in kakor v kakšnem dragulju je označeno nje bistvo s pesniško besedo, s katero je bila obsežna osebnost Rahelove: Pokojno in vzgibano.*

## Današnja žena. (Andreja Vera.)

Pravijo, da nam novi čas s svojimi čisto posebnimi razmerami ustvarja čisto novo ženo. In dejansko ne more biti dvoma: žena, ki je dovršila javno srednjo šolo in univerzo, ki je sploh gospodarsko in socialno sama zase odgovorna, ne more biti isto, kar je bila žena pred trideset in več leti, ko je živela v popolni kulturni in gospodarsko-socialni odvisnosti od moža. Svoboda se pozna ženi na zunaj — v obliki in nastopu — a izpremenila se je tudi njena duševnost.

Zaradi zunanjih izprememb — odbivši izrastke — menda pač nihče ne žaluje. Sedanja mednarodna noša je pametnejša, zdravejša, prikladnejša, nego je bila katerakoli doslej. Nekdanjih vleček, steznikov, visokih, tesnih ovratnikov in cul de Paris si pač nihče ne želi — nazaj. Tudi samostojno kretanje žene v javnosti ne more nikogar vznemirjati. Vse snovanje in prizadevanje je danes pač prenešeno izven doma, v skupnost, v javnost in žena mora živeti z danimi razmerami. Vprašanje bi bilo samo, ako so te razmere povsem zdrave, naravne, ako se ne zanemarija preveč domače ognjišče, ki je bilo doslej žarišče vse človeške sreče in kulture. Dejstvo je, da družabno življenje človeka duševno izčrpava, prazni. Ako nima prilike, da svoje notranje zaklade dopolnjuje, obnavlja, postane plitek, prazen — Čapkov robotnik, obremenjen z naгонским življenjem. Ali vodi to odtujevanje bogovom domačega ognjišča nizdol, ali ima žena kak poseben interes, da ostane zvesta tem bogovom in skuša povrniti k njim celo družbo? Nova žena to vprašanje odločno zanika.

V kakšnem pravcu se izpreminja ženska duševnost? Tip »dobrih žena«, tistih tihih, vdanih, ki nikdar ne mislijo nase in tudi od drugih ne pričakujejo, da bi mislili nanje, pač pa same vedno mislijo na druge in ne morejo drugače, nego da vselej in vsakomur store dobro — ta tip izumira. Na srečo izumira z njim tudi rod, ki je bil potreben take tihe dobrote in jo je zato cenil. Novi, šolani rod je realen, praktičen, skeptičen, tehtljivih dobrin željan; do miline in dobrote mu ni — vsaj v kolikor se ne izraža v realnih vrednotah. Ta rod je pač videl vojno in trpel pomanjkanje, potem pa doživel divji, splošni kult zlatega teleta in najširšo popularizacijo razkošja. Kje naj se mu vzame idealnost, kaj naj z njo v sedanji družbi? Z volkovi je treba tuliti in vsaka doba si ustvarja ljudi, ki so v njej sposobni za življenski boj. Žena posebej ne uživa danes nikakih obzirnosti, nikakih družabnih predpravic, nikake viteške zaščite. Boriti se mora za obstanek na lastno pest in njen moški tekmeč ji pri tem prav nič ne prizanaša.

Za tipom dobre žene-žrtve, ki bi izgorevala za druge kakor sveča, torej nimamo pravice žalovati. Vprašanje je le, če vsled pomanjkanja idealnosti sedanji rod ni sam v sebi revnejši, bednejši? Ne zaveda se tega vsekakor ne.

Nekaj moti pri novi ženski generaciji: da kljub polnovredni šolski izobrazbi in gospodarsko-socijalni samostojnosti še ni izgubil lastnosti, ki so bile duševno in gospodarsko zaslužjeni ženski pač primerna obrambna sredstva, ki pa ncvi ženi niso več potrebna. Koketnost, malenkostna zlobnost, ohlapno razmerje z resnico, površnost — vse to se slabo strinja s srednje- in visokošolsko izobrazbo ter popolno osebno svobodo. Ali je dejstvo, da ženske študij nasplošno — izjeme so številne — ne pogloblja, ne preobrazuje, da ženska ni za študij — ne zato, ker bi ji nedostajale umske sile, marveč zato, ker ne zadovoljuje njenih naravnih nagnjenj in teženj, izvzemši poklice, ki se prilegajo ženski materinski naturi: učiteljski, bolniško- in ubožnoskrbstveni, sploh socijalni.

Toda saj se pri novem ženskem rodu sploh ne more več govoriti o materinskem čustvovanju in hotenju. Pretežna večina ne mara imeti niti lastnih otrok, ker jih smatra za gmotno in fizično breme ter se jih brani z vsemi sredstvi. Srednji in delavski stan se sklicujeta pri tem na mizerne socijalne razmere, vendar moramo smatrati to le kot dobrodošel izgovor, kajti enak pojav vidimo tudi v premožnih slojih. Nova žena enostavno noče biti mati in bi to funkcijo po vsej priliki brez ugovora prepustila retorti in stroju, kakor to napovedujejo moderni fantasti.

Po tem je tudi razmerje med moškim in žensko postalo zelo enostavno in malo zanimivo. Spolno izživetje brez vse idealistične, romantične primesi je odkrit cilj na obeh straneh; poleg tega prihajajo v poštev le še gmotne vrednote. Pri iskanju spolnega druga ženska ni več pasivna kakor preje, marveč aktivna. Pojem ljubezni je izgubil ves svoj nekdanji tajinstveni čar in pomenja samo še spolno izživetje in gmotne obveze. Ljubezenskih tragedij ni več razen v najnižjih slojih. Danteji, Petrarke in Prešerni s svojimi Beatricami, Lavrami in Julijami so postali docela nerazumljivi in nemogoči.

Ali je vse to dekadenca ali pa preporod k novim oblikam življenja? Ali se z novo ženo svet pomlaja ali pa je prav ona znanilka propada sedanje kulture? Ali pa je «nova žena» le negodni porod sedanje dobe, ki bo z njo izginil?

Feminizem stoji pred novimi problemi. Lastni otroci mu rastejo čez glavo. Boril se je za osvoboditev žene in njenih specifičnih kulturnih sil, da bi se svet obogatil in usoglasil z njimi, pa mu je pod rokami zrastel ženski rod, ki se je moškemu na ljubo odrekel samemu sebi in skuša biti moškemu — povprečnemu moškemu namreč — povsem enak. Ali naj se delo znova prične in v kakšnem pravcu? So, ki pravijo, da se bosta morala ženska in moški vrniti k spoštovanju individualnosti, nalog in pravic drug drugega in se v tem spoštovanju notranje zblížati.



## Odlomek iz „Adamovih otrok“. (Walt Whitman. - K. K.)

### TO JE PODOBA ŽENE...

*To je podoba žene.*

*Božanski sij žari iz nje od glave do stopala;*

*z divjo, neodoljivo privlačnostjo me vabi;*

*nje dih me vabi, kakor da sem šibkotna megla, vse se pogreza razen mene in nje;*

*knjige, umetnost, religija, obdobja, vidna in trdna zemlja, iz neba pričakovano in iz pekla z bojaznijo pričakovano: vse je zdaj prešlo.*

*Ne sramujte se, žene! V vaših prednostih je obseženo vse ostalo in v njih je izhodišče za vse ostalo.*

*Vi ste duri teles in vi ste duri duše.*

*Žena vsebuje vse lastnosti in vse lastnosti omiljuje.*

*Ona je na svojem mestu in se giblje v popolnem ravnotežju.*

*Ona je vse v umerjeni zastrtosti; ona je oboje: delujoča in sprejemajoča.*

*Hčeri spočenja prav kakor sinove in sinove prav kakor hčeri.*

*Kadar svojo dušo gledam odsevano v naravi;*

*kadar jo gledam v nepopisni popolnosti, v zdravju in lepoti kakor skozi meglo: vidim nje sklonjeno glavo in na prsih prekrizane roke; tako vidim ženo.*

## Intelektualka-proletarka. (Marica Bartolova.)



ežala je popolnoma prebujena, dasi z zaprtimi očmi. Ura je pravkar odbila tri. Svetiljka z ulice je metala skozi šipe svojo medlo svetlobo, ki se je na stropu gugala in tresla, kakor je zunaj slabeje ali močnejše zapihal jesenski veter.

«Kaj bom kuhala?» je bila tudi danes kakor vselej prva njena misel, ko se je vzbudila. Jela je razmišljati, kaj in koliko ima še doma, kaj bi bilo ceneje in vendar izdatno za njeno osemčlansko rodbino. Po dolgem preračunjevanju se je vendar domislila nekaj in odločila. Olajšana se je oddahnila, ker ima za en dan v mislih kosilo in večerjo gotovo.

Hotela je zaspati, a ni mogla. Zrla je v strop, kjer je trepetala svetloba z ulice, in je zopet zamižala. Poslušala je dihanje treh otrok, ki so spali z njo v sobi. Tema dvema manjka perila, onemu čevljev, dekletu obleke, starejši hčerki bi bilo treba plombirati nekaj zob, da ne bo prepozno. Odplačevanja na obroke ima že itak dovolj, saj odplačuje mesečno krompir in starejšemu fantu obleko. Kaj preostane še od uboge uradniške penzije potem, ko so poravnani mesečni računi? Vsa hišna dela opravlja sama, brez vsake tuje ženske; za knjigo, katera ji je bila vselej kakor najboljši prijatelj, nima urice časa, o čopiču in paleti, ki je bila vse njeno veselje in zabava, ni niti govora.

Nasmehnila se je trpko, ko se je spomnila, da je dobila prejšnji dan vabilo nekega ženskega društva, da bi prišla na sestanek v lepo damsko sobo elegantne kavarne.

Pet dinarjev bi jo stalo, pa naj naroči karkoli, pet dinarjev naj bi ona zavrgla kar tako! — Potem se bodo gospe razgovarjale o bifeju in predsednica bo vprašala vse po vrsti, kaj pripravi ta, s čim prispeva ona, druga, tretja, in tudi nji bi stavila vprašanje z ljubeznivim smehljajem in bi rekla: «Kaj pa vi, gospa Zoretova?»

Ona bi se zagrohotala, ko bi je ne davilo v prsih in v grlu. Ona pa — darovala! Pa kaj naj obleče, da bi je ne gledale tako pomilovalno in prezirljivo one, ki so v lepih oblekah in ki darujejo torte, gnjati, pecivo in likerje! Plašč nosi že peto leto, čevlje tretje, rokavice ima pošite na vsakem prstu. Ona — pa na sestanek z damami v finih toaletah, z ženskami, ki dajo in sodijo le po zunanosti. Minilo je zame vse to, drage moje, minilo!

Zamižala je, pa ne zaspala; le malo je zadremala. Pa se ji je v polsnu spustilo belo platno od stropa dol kakor v kinu. In na platnu je stalo dekle, smejoče se, da so se ji videli belo-modrikasti zobje in so se ji bliskale oči v veselju, v nadah, v pogumu in pričakovanju. Obleka ji je bila rožnate barve s širokim svilenim trakom, ki ji je segal od pasu do tal. Ej, lepa oblekca, v kateri je nastopila na dobrodelnem koncertu za umetnike, oblekca, dvakrat tako lepa in draga, ker si bila kupljena s prvim honorarjem, dobljenim za prvo sliko! Ti žerjavica živa, razposajena; nepopoljšljiva idealistka, živeča nekje tam gori v oblakih, ki ne poznaš ne ljudi ne življenja, kdo si? — Jaz? — Morebiti; a to je bilo drugje, na nekem drugem svetu...

Zdrznila se je in odprla oči, da je vizija mahoma izginila. Dekle v postelji se je v snu sladko zasmajalo.

— Spati hočem in moram — si je dejala; kako naj delam ves božji dan, če ne spim?

In ker spanca ni bilo, je jela moliti, ker to ni privabilo sna, je začela šteti — zaman. Zamaknila se je zopet v strop in kmalu nato zamižala. Zopet je videla, kako se je spustilo s stropa do tal belo platno.

Na njem se peha sedem otrok, ki so drug za leto mlajši od drugega. Igrajo se, kriče, jočejo, smejejo, tepejo se in zopet igrajo. Moj Bog, koliko je z njimi dela in skrbi. Saj je z njimi sama ves dan, sama jih neguje, sama vzgaja, okrog nje so od jutra do noči. Služkinja ji opravlja vsa težka dela, ona le kuha in pazi na otroke, katerih ne prepušča nikomur drugemu. Včasí mora k možu v urad in vzame po dva, tri s seboj, ki so med uradniki predmet laskanja in občudovanja, saj so — otroci njihovega šefa...

Zamižala je in zadremala, v polusnu je čula bolešno stokanje, potem drčban zvonček, ko se vije po cesti pogreb z malo, majčkeno krsto, in potem še enkrat...

Zdrznila se je in odločno stresla z glavo, da bi se otresla žalostnih vizij.  
— Spati hočem, kaj bo z mano čez dan, če ne spim?

Obrnila se je na desno stran — nič; na levo — nič; zopet je legla vznak in se zagledala v strop. Zopet se je prikazalo kakor v kinu belo platno, na katerem se je pojavila izsušena, vpognjena ženica, nesoča v roki lonček kozjega mleka čez cesto na drugo stran. Od Doberdoba se zamolklo glase topovi, a v zraku brenče zrakoplovi. Šrapneli padajo, pa kaj zato! Koza je dala pol litra mleka, kaj naj naredi z njim za toliko ljudi? Tam pri znanki je le par oseb, lahko si kaj skuhamo z njim, meni pa naj da za mleko malo kaše. Sedaj opravlja sama tudi vsa najbolj umazana in težka dela, ker za služkinjo ni hrane. Parkrat je prinesla iz Ogrske, kjer so še jedli beli kruh, goveje in drugo meso, piščeta in gnjat, nekaj živeža na svojih šibkih plečih, pa kaj je to za toliko lačnih kljunov?

Na ulici pri odvodu pere zelenjavo; zebe jo v roke, da jo bole! Pa gredo mimo ljudje in jo pomilujejo, v srcu si pa mislijo: — Taka gospa! no, prav ji je, naj vse poskusi tudi ona. —

Zvečer je tako utrujena, da leze kar v dve gubi, rada bi kaj čitala, pa ne more, čopiča in palete pa ne zna več niti držati. Spati hoče, ker drugi dan mora zopet delati in stati ter čakati v vrsti, da dobi tedenske pičle porcije. Pa komaj zatisne oči, se začne brenčanje v zraku, pa treskanje in pokanje, da o spanju ne more biti več niti govora. Razmišljati začne, kako in ali sploh izpelje vse otroke žive iz vojnega pomanjkanja — in na belem platnu se ji pokaže žena, slabotna, sključena in za vse apatična, ki se bavi z enim vprašanjem: Kje naj dobim, da jih preživim?

\* \* \*

Ura je odbila pol petih. Svetloba z ulice še vedno trepeče v šipah in na stropu. Skoro bi bila zaspala, a zbudil jo je krik enega dečkov, ki spe z njo v sobi. Sanjal je; pa menda ne o vojni, katero je ona videla sedaj na platnu?

Bila je popolnoma budna. Najraje bi vstala, pa kaj, ko je še tako dolgo do dneva in je luč draga! To že ve, da bo danes hud dan; drugega smo v mesecu in vsakega drugega je zanjo hud dan. Poštar prinese pokojnino in mož ji da, ko si vzame za stanarino, kurivo, tobak in kavarno, tako malenkostno vsoto, da se ji zdi nemogoče dočakati ob tem-le konca meseca... Jutri, pojutrišnjem, pozneje se uda. Delati, hiteti mora ves dan; vedno ji primanjkuje le časa, dela nikoli. Toda nekoč, nekoč se odpočije tudi ona tam zunaj in morebiti se zbudi k umetnosti, saj pravijo, da se bo v nebesih vsakdo baval z onim, kar ga bo veselilo... in kar ga je veselilo na zemlji najbolj...

## Kmetska žena. (Fr. L)

Naš kmetski dom je v nevarnosti, kajti vedno bolj ginejo dobre tradicije, »v domačih šegah utrjene postave«, in se umikajo razvadam povojne materijalistične dobe. Kdor živi med narodom, opaza to dan za dnem, vedno v ostrejših oblikah, kot se zaostruje vse naše javno življenje. V središču tega boja stoji naša kmetska žena, ki nosi po starem reku na ramenih naš kmetski dom. Z njo bo ta doživel ali vstajenje ali propast. Zato je bolj kot kdaj potrebno, da posvetimo na razvade, ki so razdevale in vedno bolj ugonablajo srečo in blagostanje naših kmetjskih domov.

Pri nas je ukoreninjena navada, da obdrže očetje vse predolgo gospodarstvo v rokah. Star človek zaostaja v vseh ozirih za duhom časa, torej tudi v gospodarstvu. Koliko starih gospodarjev je že pripravilo svoje posestvo na rob propada, ker se niso dali prav nič poučiti o drugačnem načinu gospodarjenja, kot je bilo v navadi v njihovih »lepih starih časih.« Šele kadar gospodinja popolnoma obnemore, tedaj začno tipati za nevesto. To pa ne toliko zaradi sina — naslednika, ki tudi težko čaka, da bi postal že enkrat samostojen, ampak samo zato, da si grunt spet nekoliko opomore, bodisi z novo delovno močjo ali z veliko doto bodoče gospodinjke.

Kajti naše ženitve se vrše še danes po starem načinu prodanih nevest. Malokdo še vpraša po dobrih lastnostih in duševnih dobrinah bodoče žene, ampak v prvi vrsti po doti. To se zvê že vse naprej: strici in tete imajo v potrebi vse v pregledu, koliko bo tu ali tam pod palcem. Marsikaka resnična in prava vez se mora ob tem kupčijem poslu pretrgati. Mi se čudimo orijentalcem, kjer je razvita kupčija z ženami. A pri nas ni v bistvu prav nič drugače, le oblika je druga. S temi običaji smo še daleč v paganstvu. Dota in dota! Vse dobre lastnosti naj gredo rakom žvižgat pred tem mamonom.

«Jaz sem vzela moža, ki sem ga samo enkrat videla v življenju,» trdi stara žena. A tega ne pove, kakšen je bil njen zakon.

Splošno opazamo, da hiraajo pod vplivom denarja vse druge dobrine. Dekle se zanaša na svojo doto, mesto na svoj razum, svojo pridnost in izurjenost v gospodinjstvu. Čul sem mater, ki je rekla: »E, naši ne bo treba delati, bo nesla dovolj od hiše.« Kako neumen nazor je to, sebičen in nevreden poštenega človeka! Tako naj živijo trotje, a ne ljudje.

Mlada nevesta pride k hiši, v svoj novi svet. Tu pride skupaj s svojo taščo, ki je prve čase njena vodnica in učiteljica. Pravijo, da so ti prvi stiki odločilni za vse poznejše razmerje med njima. Blagor nevesti, ki se je že doma pri svoji materi naučila vsega, kar je treba znati pravi gospodinjki. A žal, da je ravno tu velika napaka pri vzgoji mladih deklet, ki naj bodo gospodinjke. Matere mnogokrat rajše same opravljajo važnejša gospodinj-ska dela, kot da bi se mudile s svojimi hčerkami, jim razkazovale in jih



učile. Mnogim se zdi škoda, da bi hči pri pouku kaj pokvarila. Zato naredo rajši same. To se na hčerah kruto maščuje, ko pridejo na svoj novi dom. Tašča hitro opazi, da nevesta ne zna tega in onega, in se boji, da bi ne zagospodarila vsega, kar je ona s trdom pridobila. Ni čuda, da jo odganja in hoče sama gospodinjiti naprej. Nevesta je užaljena in na skrivnem joka. Morda potoži o priliki celo svoji materi in kmalu se razvé po devetih farah, da se ne razumeta. O nesoglasju izve tudi mož, ki ima najtežje stališče: na eni strani njegova rodna mati, na drugi žena — a on v sredi kot razsodnik. V takih slučajih je mirno družinsko življenje pokopano, ako ni ena ali druga stranka skrajno odjenljiva in potrpežljiva.

A tudi če je nevesta dobro večša vseh gospodinjskih del in opazi, da je tašča v marsičem preveč starokopitna, ji ne sme prehitro posegati v njene nekdanje pravice. Kajti nič ni težjega kot umikati se novo prebujajočemu se rodu. V takih slučajih mora biti pač mlajši bolj odjenljiv in paziti na vsako dejanje, da ne rani občutljivosti starejših, ki postajajo čudaki, nekako zaljubljeni v svoj način gospodarjenja. Tu se križata pota dveh generacij in prvi prehod je najtežji. Če je šlo to gladko, brez kake zagrenjenosti s strani starejših in mlajših, se počasi in nevidno uravna življenje v nov tok. Tašča sprevidi, da nevesta nima slabih namenov z njo, in se bo sama počasi umikala, s tiho resignacijo, češ da jo leta zmagujejo.

Lepo je, če gre vse po tej poti potrpežljivosti in previdnosti med starimi in mladimi. A gorje, če zmaga na eni ali drugi strani nestrpnost. Zato se mora pač nevesta nekoliko ukloniti kljub morebitnim napakam življenja trudne tašče.

Prav v mučen položaj pridejo po prihodu neveste moževe sestre, ki so ostale še doma. Črez noč postanejo nekako odveč pri hiši, le za delo so še. S temi svakinjami mora biti nevesta posebno obzirna in se zatopiti v njih čustvovanje. Ne sme jim pokazati, da so ji na kak način podrejene, ker že tako same prebridko občutijo, da zanje domača gruda umira.

Po nekaterih krajih imajo staro navado, da se svakinje ob prihodu neveste nekako osamosvojijo: zasedejo izgovorjeno sobo v domači hiši, imajo odmerjena živila in si same kuhajo. (Na pr. v tolminskih gorah.)

Položaj svakinj je po vsem tem precej neprijeten. Nevesta mora z njih položajem računati, če hoče ohraniti mir v hiši. Nova gospodinja je potemtakem nekak strah za naše domove.

Naj bi prava družabna vzgoja, združena s pridnostjo in razumnostjo, sčasoma omilila tudi ta predsodek našega preprostega ljudstva.

Iz spredaj navedenega lahko tudi sklepamo, čemu naša kmetska dekleta tako rada privolijo v zakon z mladeniči v raznih samostojnih službah. Ne bo tu samo želja po lažjem življenju kot je kmetško, ampak tudi hrepenenje po neodvisnosti kot gospodinja. Ne zaveda se pa taka mladenka, koliko drugih neugodnosti imajo stanovi brez stalnih domov.

Vse težave novega življenja lahko nevesta s pridnostjo in potrpežljivostjo še premaga, samo da vlada med njo in možem pravo razumevanje. Zdi se pa, da so naša kmetška dekleta pri sklepanju zakonov zelo nepravilna. Medtem ko fantovi starši — in dostikrat tudi on sam — gledajo v prvi vrsti po doti, se dekleta prav rado nekako iz lahkomišljenosti obesi prvemu na vrat, ne da bi prej presodila njegov značaj, dobre in slabe navade. Posebno pride tu v poštev alkohol. Tam, kjer vlada ta, ne opravi tudi najboljša žena nič. Najnesrečnejše so družine alkoholikov, ker jih pripravi ta demon v gospodarsko in največkrat tudi v moralno propast.

Ako nima mož izredno slabih, že ukoreninjenih navad, ga lahko razumna žena v marsičem vodi na boljša pota. A kot pri vseh vzgojnih načinih mora tudi tu ubirati pot prizanesljivosti in vzpodbude. Nič moža bolj ne ugonablja kot ženina čemernost, preostra graja ali celo poniževanje. Kajti mož že v svoji naturi čuti neko nadrejenost in ta čut se ne da zatreti s silo, ampak samo omejevatı do neke dopustne meje, da ne zaide v absolutno gospodstvo. Take omejitve tudi noben razsoden mož svoji ženi ne zameri, ampak ji je celo hvaležen, ko vse trezno preudari.

Če žena sledi vsemu duševnemu življenju moža, če razumeva njegovo skrb in bol, mu daje poguma in ga tolaži, je možu to najboljša uteha v življenju. Znano je, da je žena v nesrečah mnogo iznajdljivejša kot mož. Taka harmonična sožitja ustvarjajo raj na razvalinah. Da to doseže, naj ima žena neutешno hrepenenje po izpopolnjevanju same sebe in po nadaljnji strokovni izobrazbi.

Mnogi veliki narodi že nimajo več pravih kmetških domov. Zrušila jih je zgodovina, ker niso imeli trdnih čuvarjev. — Mi ga imamo še. In imeli ga bomo, ako ga bo zvesto čuvala pridna in poštena ter kot pelikan požrtvovalna kmetška žena.

---

## V soboto večer. (P.)

«Tako, mama, sem si že zapisala vse, kar bom kupila. Da bi le tata kmalu prišel! Kako bom jutri pisala naložo, če ne bom mogla kupiti zvezka nocoj!»

«Tudi za krompir se mudi in za moko. Pa saj mora vsak čas priti. Ob sobotah je itak dalj odprto.»

Težki koraki odmevajo po ozkih stopnicah. Ženi se zableste oči, deklici kar same sežejo roke po torbi, da bo brž stekla v prodajalno, ko ji bo oče dal denar, mali Mirko je že pripravljen na skok očetu okoli vratu. V vseh je veselo prerojenje...

Ali očetov pogled je mračen in mrak zagrne vse...

«Da bi vrag...»

«Kaj ti je, Janko?» ga v strahu poboža ženina beseda.

«Mama.» In sinček se stisne h materinim kolenom.

«Tata — da ne bo zaprto... jutri bo nedelja...»

«Na, daj ji.»

«Janko — pa vendar...» Beseda ji ne gre iz ust, preteško se ji korenine drže srca.

«Samo še ta teden; cesta bo dodelana, potem nas ne potrebuje več, je rekel nadzornik.»

«Samo še ta teden...» se izvije ženi.

Trpka kletev podčrta gnjev in obup. Skoro je zadišalo po žganju.

«Kako trdno sem stal pred par leti v tovarni — sedaj še kamena ne puste človeku tolči... Ali mar zato, da naj ga jemo?»

Beseda za besedo bruha jezo, obup, obsodbo. Ženi pa se odpira žrelo preteče zveri: prazni želodci, mož brez dela, dom brez solnca.

«No, Janko, saj se bo vse popravilo. Dokler smo zdravi... Se bo že kje kaj odprlo... Saj se je že večkrat... Jaz sem zdrava (zastarana bolečina v križu ji je v hipu zaspala), ženska lažje dobi delo. Otroka nimam več pri prsih. Boš pa ti malo pri njih, par ur dopoldne, kakšno uro popoldne boste že prestali brez mene, saj ne bo za večno. Gospa Zidarjeva je ravno včeraj rekla, da bi rada postrežnico...»

«Ali Mara, kaj vendar govoriš! Jaz sem mož, ne ti; jaz moram hoditi od doma, ne ti...»

«Seveda, saj pojdeš tudi ... Ali za ta čas, no, ne bo vsega konec... Pa se boš vsaj spočil, saj garaš dan na dan. Pa otroci te bodo malo imeli, saj te vidijo samo zvečer.» Zaboli jo v duši, ko se vidi v tuji kuhinji, njena dva otroka pa doma sprašujeta po njej.

Zopet je zaklel. Zaklel vse ono, kar je v njegovih očeh krivo socialne bede...

«Janko, pomisli, koliko drugih žen dela... In jaz vsaj vem, komu bom pustila otroke doma. Nič ni to hudega, tudi nič krivičnega; časi so taki, ne samo za nas, za druge še hujše. Pa vsaj, jedel bi, lačen si. Tukaj imaš toplo vodo, umij se prej. In preobuj se, na čopate...»

Mehanično uboga mož mehko ženino besedo, on, v trdih delavskih bojih utrjena grča, neupogljiv. In ko sede k mizi, mu že mali Mirko čepi na kolenih, se kobaca po ramih, jezdi na vratu, da žlica ne more najti pota v usta. Ženi se v očesu smeje solza, čeprav jo je rodila krvaveča duša. Bolje bi bilo, da bi utrjeni mož jedel v miru, ali smeh otrokov je najboljša začimba... Misli ji tiho računajo, kuhajo za jutri, za pojutrišnjem... Pa se ji ustavijo ob jutrišnjem časopisu: «Postrežnico iščem...», «Postrežnica za dopoldanske ure...», «Delo na dom dobi...» Zopet se ji pretrgajo: kaj bo še nocoj, čez eno uro, dve, ko pojmeta otroka spat, ko bo sama z možem, ko bosta zopet razgrinjala sliko brezposelnosti...

Otroka odpravi v posteljo. Uspava ju s sladko materino besedo o Miklavžu in angelčkih, z besedo, ki beži pred črno predstavo: Tam v kuhinji zopet obupuje mož. Sobota je, za delavca ura razvedrila in uživanja.

Kako je pred leti ob tem času stal in govoril sredi delavske množice, vera vseh je bila v njem. Tudi njena: ob strani tako razumnega moža se bo svetila tudi ona, roke tako delavnega človeka bodo trdno gradile tudi njen dom... Javne razmere so krenile drugam in kolesnice njene osebne življenjske poti se pogrezajo čim dalje bolj: potegniti mora tudi ona za oje, da skupno izpeljeta voz na trdna tla. S strahom se vrne v kuhinjo.

«Grem dol. Zlomek naj vzame vse skupaj...»

«Le pojdi le... Se boš razvedril med znanci, sobota je.»

Iznenadeno jo pogleda, njo pa zapeče v srcu: zapravlil bo, robantil bo, še bolj ga bodo podžgali, pozno v noč se bo vrnil, morda vinjen. Mar naj bi raje njej drva razcepil, ali čevljevke zašil; pa saj je truden.

«No, le pojdi no. Preobleci se, na kljukah visi obleka... Čakaj no, samo malo še počakaj. Saj veš, Miklavž bo kmalu. Ko bom zdajle sama, bi rada kaj pripravila. Ti bi mi hitro prežagal tole desko in zvrtal štiri luknjice. Jaz sem nerodna. Potem bom že sama napravila mizico...» Že mu podaje žago, žaganico, sveder. Mož mehanično prime za delo, dela, žaga. Mrak se mu izgublja s čela, v obeh dušah se svetlika, na jezik mu prihajajo besede, druga veselejša od druge. Žaga, obla, vrta: beseda se spreminja v žvižg, črna misel brezposelnega delavca se zjasni v rožno zarjo ljubečega očeta. Žena pa pere, misli, skrbi in se trese, toda ob pogledu na moža praznuje zmago. Kmalu stoji na mizi lična Miklavževa mizica.

«Kako bo vesel Mirko! No, na gostilno si pa kar pozabil, ali ne misliš iti? Bo kmalu prepozno in mraz je zunaj.»

«Saj res, burja vstaja. Ne vem, kako sem se tako zamotil.»

«Veš kaj, če se ti ljubi, napravi še stolčke. Bom pa jaz skočila po pol litra, pa ga boš doma pil. Spotjo bom še kaj kupila, če ne bo zaprto.... Če hočeš, seveda...»

«Pa pojdi, saj je tudi doma lepo.»

Že se dela, da si hoče odpasati kuhinjski predpasnik. Smili se ji novc, malo bo še takih. Zato poteza dalje strategične črte:

«Bi prinesla črnega ali belega? Črno bi bilo bolje; če hočeš, bi ti napravila čaj z vinom. V tem mrazu se bo prilegel, pa še jaz bi ga malo.»

«No, pa vzemi črnega. S čajem bo še boljše kakor samo.»

«Zdi se mi, da ga je še nekaj doma... morda bi ga bilo zadosti in bi mi ne bilo treba hoditi na mraz... Oh, nič ga ni več, ampak limono imam...»

«Saj bo še bolj zdravo, in še denar se privaruje. Kar skuhaj ga! Jaz bom pa še stolčke naredil.»

Zanetila je ogenj, ne bila bi ga zase sedaj v pozni in trudni uri. Pa zmagoslavje ji vliva nove sile. Ali čaj — joj, koliko sladkorja je treba. No, nihče ne bo videl, ko bo na ta račun jutri pila grenko kavo, pa še pojutrišnjem... Nocoj je čaj potreben.

Tudi perilo naj počaka. Mož potrebuje družbe. Šivanje vzame v roko, oba delata, oba za deco. Dišeči čaj jima slajša razpoloženje. Govorita o



otročih, o znancih, tudi o časopisu, ki je danes prišel... tudi o preteči brezposelnosti, toda ne več z gnjevom, nego z bodrostjo in zaupanjem. Oprezno in z ljubeznijo razpreda žena svilene nitke družinske idile in omreži z njimi moža, da ji podzavestno sledi in pozablja na bič socialnih krivic.

«Še najlepše je doma. Kako je prav, da nisem šel. In ti si me še pogajala! Kako bosta vesela Miklavža!... Že čez enajsto gre, kdo bi si bil mislil.»

Kmalu ugasneta luč, a spanec jima odganjajo tajne težke misli. Drug drugemu zatajujeta težki nemir, dokler konečno ne omačajo pretrudne oči.

«M — ii — ma-ma...» V sladkem snu se dete zasmeje. Mati se prestrašena vzbudi: «Tiho, Mirko, tata spi!» Mož spi; njej pa se je noč že dvignila s trepalnic in ji zopet z vso težo legla na dušo...

\* \* \*

(Poznam li to ženo ali ne? Zdi se mi da in zjokala bi se nad onimi, ki je ne poznajo in ne čutijo ž njo.)

---

## *Skrinjica draguljev ali njegova boljša polovica.*

(Po Strindbergu — F. B.)

Če je mož v prvih dneh ljubezni položil svoji ženi v naročje vse najboljše in najlepše od svoje duše, kar je imel, je shranil pri nji svoj zaklad. Kadar se pogrezne pod težo dnevo in izgubi svoj kras, ga dobi zopet pri svoji ženi; ona ga je ohranila in očuvala (toda ne vedno)!

V takih trenutkih imenuje on njo «svojo boljšo polovico» in to tudi je. Ona mu lahko ob ugodni uri vrne lepo misel in lepo besedo, ki jo je on nji nekoč dal; nato se on sramuje in žaluje nad samim seboj kot nad padlim človekom. In če vidi v nji sebe prejšnjega, spozna in občuti, kako globoko je padel, med tem ko stoji ona še na čistem obrežju. Nato se ozre po nji, kliče na pomoč, in če mu ona ponudi roko, se dvigne in se ji zahvali, ker ga je rešila.

V pravem zakonu nista ne mož ne žena vsak sam zase, ampak se čutita kot eno bitje. Če prejme eden od drugega kaj lepega, naj se zahvali; in drugi naj se zahvali, da je lahko dal. Zahvaljujeta se medsebojno, ker sta isto bitje; in izmenjava darov in protidarov je stalna, neskončna, tako da ni razločka med «prejeti» in «dati».

Zato je pravi zakon neločljiv; ne da se ločiti, zakaj kar posedujeta, je skupno; posesti ni mogoče prodati, ker je duševna in ne kaj takega, kar se da kupiti ali prodati.

Toda mož izgubi zunaj v sirovostih življenja svoj okras lažje in preje nego žena, ki je ob toplem ognjišču zaprtega doma bolj zavarovana. Tam lahko čuva skrinjico draguljev in če to dela zvesto, se bo mož vselej obračal k nji kot k svojemu boljšemu jaz-u.

---

## Pismo.

Cenjeno uredništvo!

Ko sem prejel vabilo, naj napišem kak prispevek za decembersko številko «Ženskega Sveta», ki je posvečen «ženi», sem mislil, da bo to lahko delo. Če bi bil sedel in članek napisal, bi bilo mnogo lažje. Ko pa sem razmišljal, mi je bilo od trenutka do trenutka, teže, in danes, ko pišem to pismo, se mi zdi sploh nemogoče.

Razmišljal pa sem in razmisli, da se zde te vrste vprašanja nekaterim ljudem silno lahka in enostavna. Nekako sklepanje pogodbe. Če je pri tem več ali manj osleparjena ena ali druga stranka, nič ne dē. Življenje itak ni brez razočaranj.

To prepričanje je silno preprosto in poenostavi vse račune. Obenem pa poniža ženo in ljubezen. Za mojo osebo vsaj se mi zdē pojmi ljubezen, žena in zakon neločljivo vezani med seboj. Če ni ljubezni, se ruši vse samo od sebe. Tu pa zadenem zopet na enostavne račune javnosti. Če povišam zakon in ženo do nebeških višin ljubezni in vsako drugo zvezo izključim kot zločin in prostitucijo, bodo rekli, da sem «ponižal» ženo in zakon. Javnega pohujšanja pa ne maram delati, zato svojih misli ne bom razpredal dalje.

Leto je preteklo, kar sem priobčil v «Ženskem Svetu» članek «Ženska in umetnik». V tem članku sem hotel obrazložiti v kratkih, morda preskopih potezah, razmerje med žensko in umetnikom. Osebna prijatelja, ki ju zelo cenim, sta me osebno «napadla» radi tega članka. Prvi mi je dejal, da sem v tem članku umetnika izločil kot nekekega «extra — wurst» iz vrste ostalih smrtnikov in mu dajem nekeke pravice, ki bi jih kot drugi ljudje ne smel imeti; in če bi se drugi ljudje lastili istih pravic, bi smel črevljar zapoditi svojo ženo, ki ga moti pri njegovem poklicu. — No, tega nisem trdil in te pravice niti umetniku nisem dajal. Prijatelj me je bolj gledal nego me je bral, zato je članek tako razumel. — Drugi prijatelj mi je dejal, da sem v članku silno ponižal ženo in da je znak velikega slovenskega kulturnega uboštva, če mi nihče ne odgovori. Javnost je molčala, če izvzamem napad v neki reviji, ki je iz širše zavnosti izključena. S tem smo si torej dali izpričevalo «kulturnega uboštva».

Te sodbe so bile sicer privatne, a gredo toliko v javnost, v kolikor je bil članek javen. Škoda se mi zdi samo, da nihče javno ni reagiral nanj in prebudil zdravo debato, ki bi bila koristna za obe strani. Dragi prijatelji in ostali, nikoli nisem bil in ne bom prepričanja, da so moje misli neizpodbitne kot  $2 \times 2 = 4$ . A tudi vaše misli niso tako trdne. Naloga nas vseh pa je, da raziskujemo uganke življenja in izkušamo najti resnico, vzroke in posledice vseh pojavov.

Radi tega sem sprejel ugovore z resnim obrazom skesanega grešnika in sem bil prepričan, da imata prijatelja vsaj nekaj prav, če ne v vsem, ter sem razmišljal. Ko pa sem pred pisanjem tega pisma bral dotični članek še enkrat, sem spoznal, da v enem letu nisem prišel do drugačnih zaključkov in da bi članek še danes podpisal, le s to razliko, da bi se v tem ali onem stavku točneje izrazil.

Če trdim, da mora žena podpirati moža v njegovem stremljenju in da morata biti oba sužnja višjega ideala, ki kraljuje nad njima, nisem storil greha. To pa ne velja lahko samo za umetnika, ampak za vsakega, ki ljubezni in zakona ni ponižal do navadne trgovske pogodbe in razplojevalnice človeškega rodu. Vprašanja, kaj naj nastane v nasprotnem slučaju, se nisem dotaknil. Namignil sem samo na zgodovino podobnih slučajev, ko se je obrnila sreča od družine, v kateri je bil mož razočaran nad ženo (mnogokrat tudi žena nad možem)!

Če berem kratek Strindbergov esej «Skrinjica draguljev ali njegova boljša polovica», se mi odpre hkratu vsa globina tega perečega vprašanja. Žena ne samo

da stremi z možem vred k višjemu cilju in je pripravljena ž njim žrtvovati za ta cilj vse, ona je čuvarica zaklada vseh lepih in dobrih strani moževe duše, da se ta zateče k nji v trenutku, ko ga življenje potegne v blato in se zopet okraši z najlepšim, kar je kdaj posedoval. Če tega žena ne razume, sta oba izgnana iz raja sreče... Ali je ta misel nizkotna?

Težko je priti tem vprašanjem do zadnjega dna. Zdi se mi, da je pri tem vprašanju kot pri nobenem drugem: čim dalje greš, tem dalje ti kaže. Radi raznolikosti človeških značajev ga ni mogoče poenostaviti. In vendar je na dnu vsega zelo, zelo enostaven odgovor: ljubezen. In žena ima že v svojem naravnem, nepokvarjenem nagonu vsa tista lepa, večno učinkujoča sredstva, s katerimi ohranjuje večno budno ljubezen moža. Moderna kultura in civilizacija, ki vzgaja naše hčere »za moža«, jih pokvari, ker jim odvzame ono, kar so dobile po naravi, a jim daje razna pridobljena in priučena umetna sredstva. Iz tega sredstva pa gleda samoljublje. To se moškemu, ki ima količjak naravnega čufa, gabi. Najtežje zadene moža, kadar vidi, da se mu je žena prodala za udobnost. S tem se je ponižala do prostitutke. Le berimo starega Tavčarja, ki je v svojem sedemdesetem letu pisal uvod za svojo lepo povest »Cvetje v jeseni«. Tam vprašuje s svojo tavčarsko ironijo ljubljanske dame, katere protestirajo proti opazki, da niso vzele svojih mož iz ljubezni, koliko je žena, ki bi še ljubile svojega moža, če bi jim ne mogel več dati vseh udobnosti, ki so jih do tedaj uživale. »Kaj ve moderna ženska o ljubezni, ki pretresa dušo in telo«, jim vzklika sedemdesetletni pisatelj. — Jaz malo poznam meščansko družbo, ker nikoli nisem zahajal vanjo, a prepričan sem, da jo je Tavčar poznal dobro in da besed ni zapisal radi lepega zvoka. Pred kratkim mi je dejal prijatelj: »Vzgoja naših gospodičen je napačna...« Nisem nikoli razmišljal o tem, a ta glas, ki sem ga slišal, ni edini, in mogoče je res, da v tem oziru nekaj ni prav. In baš v tem tedaj tiči voz, ki zadržuje vse drugo. Vzgoja polaga bržkone vso pažnjo preveč na vnanjost, na družabni nastop, na modrost »kako dobiti bogatega moža in srečno bodočnost«, vse preskopo pa je odmerjen prostor srčni in duševni izobrazbi, katera edina je sposobna, da obudi »ljubezen, ki pretrese dušo in telo« in ustvari skupno srečo dveh ljudi.

To je glavni zaklad žene, (če ga ima), v tem se ne loči žena delavca od žene uradnika, žena trgovca od žene umetnika. V vseh domovih enako sveti pričujočnost čuvarice zaklada. Tej skupni, neobhodni potezi se pridruži ženi posameznih stanov le še tista višina izobrazbe, ki je potrebna, da žena lahko z razumevanjem sledi možu v njegovih stremiljenjih.

Mislím, cenjena urednica, da razumete to moje, nekoliko zmedeno pismo in boste spoznali, zakaj nisem mogel napisati članka. Morda tudi nisem dobro razumel naloge, kot moški morem pač pisati samo s stališča moža. Bodi tako ali drugače, povedal sem, kar sem imel na srcu. S pozdravi!

France Bevk.

## Žena z možem pijancem. (Karlo Kocjančič.)

Nekoč, ko sem urejeval list za ljudsko prosveto, me je poiskala sourednica ženske rubrike in mi pomolila naproti z neveščo roko pisano pismo:

»Običajen slučaj. Žena delavka s tremi otroki. Ima za moža človeka, ki jo pretepa in ki zapravi redno večji del plače v strupeno pijačo. Prosi, da bi ji dali nasvet, kako naj si pomaga iz tega pekla.»

Vzel sem pismo in ga preletel:

«Zares običajen slučaj. Tako običajen, da ga do danes niso utegnili niti reševati.»

O n a: «Če je sploh kaj izdatnih rešitev!»

J a z: «Seveda so. Dosti jih je. Ena med njimi je na pr. ta, da bi si vsako dekle, predno se poroči, na tanko ogledalo moža, ki se ponuja v zakon. Mnogo stvari bi bilo na svetu boljših, če bi mlade ženske v takšnem položaju poleg govorice srca poslušale tudi govorico pameti. Moški, ki se vdaja alkoholu, ne bi smel na noben način dobiti vstopa v zakonsko življenje. Popoln bojkot takšnih moških: to je najuspešnejša borba proti poznejšim nesrečam.»

O n a: «Vse res. Toda v tem slučaju takšen nasvet ne bi koristil.»

J a z: «Mislim tudi jaz. Ampak žena, ki je prepozno spoznala napako svojega moža; žena, ki ji je mož šele kasneje zapadel ubijalcu družinskega življenja: ta žena ima možnost, da se odloči za glas pameti tudi pozneje. V dvajsetem stoletju smo vendarle tako daleč, da gotovo ni države, ki bi ne dovoljevala v teh slučajih ločitve zakona. Tudi ta žena ima možnost, da se odreši življenja ob strani v žival spremenjenega človeka.»

O n a: «Da ima to možnost? V teoriji zna biti vse zelo lepo in izvedljivo; kako je v praksi — no, menda sam ne verjameš, da je v praksi tako lahko, kakor si navedel v teoriji. Predsodki, čustva, strah, formalne ovire — na to si gotovo tudi ti pomislil. Poleg tega, kakor sklepam iz pisma, je ta žena bolehnna in težko porabna za delo, ki bi jo preživljalo. In tudi če bi bilo to zanj mogoče, je še vedno vprašanje, kako naj bi s svojim delom in po zakonu določeno podporo moža oskrbovala trojico nedoraslih otrok. Kaj praviš na to?»

J a z: «Da te polagoma dovajam k temu, kar ti mislim povedati na koncu. Nadaljujva. Pred vsem premisliva ta slučaj v okviru individualnih rešitev, ki so mogoče. Žena se je prepozno zavedla, da ima za moža človeka, ki je bil dovolj zverinski, da je pljunil na vse, pred poroko gotovo storjene obljube, da ji spremeni življenje ob sebi v raj. Namesto raja ji je ustvaril s svojo brutalno in zločinsko šibkostjo najgrši pekel, v katerega more človek zavesti drugega človeka. Takšnega življenja ni mogoče nadaljevati in bi bilo tudi nezmislno, ker nihče ni dolžan, da bi se upropastil za krivde drugih; posebno če nosiš odgovornost za bitja, ki jim je bodočnost odvisna od tvojega poguma, od načina, kako se ohraniš ti v življenju. Toda izhoda ni. Postavimo, da je tisoč ovir, ki onemogočajo najbližjo in najbolj pametno rešitev. Beda, bolezen, formalnosti, strah pred konvencionalnimi imperativi družbenih ustanov, razna čustva, morda ostanek nekdanje ljubezni — kajti človeško srce ima včasih svojo posebno logiko in se upira treznim pomislekom: vse to donáša svoj del, da je treba vsaj to rešitev izključiti iz računov. Kaj tedaj? Morda bi pomagale prošnje, solze, mirno prepričevanje, vsa tista sredstva, ki jih hrani ženska v svojem značaju, da vpliva ž njimi na moškega, da ga izboljšuje in spreminja...»



O n a: «Morda — v prvem času. Toda pri človeku, ki je njegova duševnost že tako skažena, tako grda in neobčutljiva, da ne pojmuje niti dobrote kot dobroto?»

J a z: «Tudi tu imaš prav. Ta človek utegne biti takšen, za kakršnega ga opisuješ. Tedaj ostane samó še eno: Vsak zdravnik ve za sredstva, ki povzročajo v pijancu gnus do alkohola, če mu jih primešaš v pijačo, ne da bi opazil.»

O n a: «To bi bilo nekaj... če je gotovo...»

J a z: «Gotovo? Kakor že. So kronični alkoholisti, ki prenesejo vse. Okus jim je že tako pokvarjen, da se jim gnus do slabega ne more več prebuditi, k večjemu do dobrega. Veš, kako je s tistimi, ki so v kroničnem alkoholizmu «napredovali» do delirija in norišnice? Včasih jih ozdravijo, toda kakor hitro so spet na prostem, nisi nikoli gotova, da jih ne napade ob prvi priliki stara strast, ki jih privede spet v norišnico, če ne v grob...»

O n a: «Torej tudi to zadnje sredstvo utegne odpovedati. A potem? Vprašanje me zanima vedno bolj.»

J a z: «Potem? Potem se preneha vse, kar more posamezen človek storiti. Potem mu ostane samo troje: trpljenje, propadanje, smrt... Smrt je neizbežna rešitev.»

O n a: «Toda ni tolažljiva. Kako bi ji mogli govoriti o tem? Strašno je.»

J a z: «Gotovo. Ampak življenje je strašnejše nego vse, kar moremo o njem strašnega povedati. In posameznik je največkrat popolnoma brez moči proti temu, kar mu ono narekuje. Družba se mu utegne včasih še upreti. Vem za državo, kjer določa strog zakon, da se morajo alkoholiki in spolno bolni — ti so družbi isto tako v kvar kakor oni — prisilno zdraviti v državnih zdravilišcih. Zdravljenje je brezplačno in tisti, katere puste spet ven, ostanejo pod stalnim nadzorstvom. V eni, v dveh drugih državah je točenje alkoholnih pijač sploh prepovedano. To je mogoče najboljša rešitev, če prav pretirana. Odločila bo bodočnost. In veš, kako se takšne stvari v praksi izvajajo. Izvedba ni nikoli tako popolna kakor zamisel. Ampak tudi v najboljšem slučaju so to ukrepi le dveh, treh držav, za maso dve sto milijonov ljudi — za desetino človeštva. Povsod drugod je treba rešitev šele izsiliti.»

O n a: «Pa kako? Dokler je nekje 90% ljudi nezavednih in pripravljenih na sistematsko upropaščanje lastnega življenja, drugi del pa si ureja svoj obstanek na račun nezavednih ljudi, eventualno z zastrupljanjem nezavednežev, tako dolgo je vsaka hitra rešitev samó sanja.»

J a z: «Da, samó sanja. In to je ena izmed temeljnih resnic, ki sem jih hotel podčrtati takoj, ko si mi to pismo pokazala. Ura zla bije sekunde, ura dobrega kaže desetletja in stoletja. Ni drugače. Zlo, ki razjeda temelje človeške družbe, je treba odpravljati z družbenimi gibanji. In to gre grozno počasi... in pokolenja pri tem propadajo, posamezniki propadajo na tisoče in na milione. To so žrtve, brez katerih ne moremo dalje, žrtve, ki jih mora-

mo gledati v propasti, ne da bi jim skoraj mogli pomagati. Kaj ti koristi, da posvetiš vse svoje moči v slučaj enega samega človeka, ene same družine, ko je takšnih slučajev preveč in ko niti ne veš, če ti uspe delo v enem samem slučaju! Tako začenjaš iskati drugih poti. Delati je treba na to, da se združijo vse pozitivne sile v človeštvu, da se omogoči nekoč njihova nadvlada nad anarhijo negativnih sil. Vsi, ki so spoznali in morda na sebi občutili strahoto negativnega življenja, se morajo znajti v skupnem delu. Žene, ki občutijo na sebi strahoto alkoholizirajočih mož in ki znajo, če je same ne doživljajo, sočustvovati s takšnimi nesrečnicami, se morajo združiti z jasno zahtevo, naj se v vsaki državi sveta uvedejo določbe, ki bi pijancem zabranile zakonsko življenje in ki bi zaščitile žrtve takšnih zakonov pred brutalnostjo ali bedo v slučaju ločitve.»

O n a: «Pa to bi bilo bržkone še vedno premalo.»

J a z: «Čisto pravilno. Kdor hoče družbo izreformirati na eno stran, je ne bo spremenil, če je ne spremeni v vseh drugih straneh. Ženska, ki stremi za kakršnim koli izboljšanjem svojega položaja v družini in v družbi, bo morala imeti v družbi isto pravico do odločanja kakor moški. Brez ženske volilne pravice ne bo kmalu zakonov, ki bi ščitili ženo in njené otroke pred možem na krivih poteh. In volilne pravice ne bo brez prosvetnega dela v masah žená in brez dela vsake posamezne žene na sami sebi. In brez sodelovanja z razumnimi možmi žena ne bo uveljavila svojih zahtev. Razumni moške spet ne bodo tako kmalu v večini, če ne bodo žene vplivale s svojimi dobrimi stranmi na duševnost celotnega moškega sveta. Drugo je v tesni zvezi z drugim, vse skupaj odloča. Pijancev ne bi bilo, če bi nihče ne prodajal alkohola preko mere; nihče ne bi prodajal, če bi veljalo kot moralno načelo, da je zastrupljanje ljudi za denar navaden zločin; in nihče ne bi iskal užitkov v pijači, če bi mu družbeni red omogočal in odkrival boljših užitkov. Tako sem prišel do ugotovitve, da je vsako podrobno zlo odpravljivo samó z odstranitvijo temeljnega zla v ljudeh in v družbi...»

O n a: «In si zašel nekoliko predaleč od predmeta. Postala sva abstraktna, če prav uvidevam potrebo, da bi vsak človek, ženska kakor moški, premišljeval o teh stvareh in jih — last not least — še bolj izvrševal. Toda pustiva to za drugo priliko. Zdaj gre za pismo te žene. Odgovorim ji z najvažnejšim, kar sva zaključila iz tega pogovora. Mislim, da bo nekaj koristilo. Vsaj potolažilo jo bo. Veš, kakšne smo ženske: vse prenesemo, če vidimo, da se kdo v resnici zanima za naše boli in težave. Smo nagnjene k mučeništvu in smo to tem rajši, če kdo z našim mučeništvom sočustvuje...»

J a z: «To je res. Poznam žensko duševnost tudi s te strani in moram priznati, da mi ta majhna samoljubnost osebno ni nesimpatična. Vem, da je sposobna dejanj, vdanosti in žrtev, ki so vredne občudovanja. Toda preko vseh osebnih simpatij: Nočem ti utajiti, da mi moj razum to dejstvo v ženski naravi sodi popolnoma drugače. Vdanost je čednost, toda vdanost je — in v tem slučaju še posebe — tudi zločin. Ta žena ne sme biti vdana, prosim, poudarjaj

ji še posebe: ne sme biti vdana! Ona se mora upreti, ona mora poskusiti vsa sredstva in kolikor mogoče brezobzirno, da ne zaide nje mučeništvo v vdanost do pekla, v katerem živi. Saj ne gre zanjo in za to, kakšnih visokih žrtev je ona sposobna, temveč za to gre, kako utegnejo njene osebne žrtve vplivati na otroke. Za te je bolj odgovorna nego zase in ne verjamem, da jim bo koristila, če bo brez ugovora prenašala brutalnost in uničujočo strast svojega moža. Verjamem pa, da jih utegne rešiti — vsaj nje — za boljše bodočnost, če jim bo na vzgledu propalega očeta privzgojila gnus do strasti. Če boš pridobila s svojim odgovorom to ženo za maso onih, ki vzbujajo s svojim protestom vest sedanje družbe in gradijo temelje novega življenja: tedaj boš dosegla najlepši uspeh, ki si ga mogla z zanimanjem za ta posamezni slučaj.»

Ona: «Na vse to nisem pomislila. Toda ti si s svojo hladno logiko učlovečen vrag!»

Jaz: «Hvala. Ni hladna. Ampak to kritiko si shranim za klobuk, med priznanja, ki so mi laskala.»

Spomnil sem se tega razgovora, ko čni je povedala urednica «Ženskega sveta» pred to številko o pismu, ki je bilo cnemu podobno. In sem se odločil, da objavim za vsa ušesa in za vse vesti.

---

## Ločena žena. (Gizela Majeva.)

Moja najintimnejša prijateljica Mila je od svojega moža sodnijsko ločena. Spoznali sva se ob času, ko je bila njena prošnja za ločitev zakona pri sodnji in se je odločevalo, ali se dovoli ločitev ali ne. Bili sva si takoj dobri in odkriti. Zaupala mi je vse težave in bridkosti. V njenih žalostnih obeh je odsevalo krvaveče srce, in bridkost njene duše, a blestel je v nji tudi svetel pramen. Iz njenih prevaranih sanj, iz njene poteptane mladosti je vzhajala svetla zvezda in jo obsevala v najgrekejših trenutkih in vlivala vanjo neizčrpnih moči: V njej je gorela materinska sreča.

Stavila sem ji vprašanja. Njeni odgovori so doneli kot razodetje prevarane žene, ki zre v preteklost s solzo v očesu, a svesta si svoje težke naloge, se zopet smehlja, zaupajoč v božjo pomoč in v svoj neizčrpn pogum.

— Čuj, Mila, zakaj si ga poročila, ko ga nisi ljubila?

Na to vprašanje mi je pripovedovala zgodbo mlade, oboževane, a v srcu osamljene učiteljice. Polna idealov, neizkušena je stopila v svet, v življenje. Hrepenela je po neznanem, po lepoti. Ljubila je ves svet, šolo, otroke, naravo, življenje. Želela je ljubiti in biti ljubljena, a kruta usoda ji je zadala udarec, zadušila je njene sanje in lepo hrepenenje in jo vrgla v vrtnec, ki je pogoltnil njeno mladost. Poročila se je s človekom, kateremu ni darovala svojega srca, ki ni posedoval njene duše.

Kdo je bil kriv, da se je tako zgodilo? Na koga naj zvrča krivdo svoje nesreče? Koga naj obsodi? Razmišljala je mnogo o tem, danes ji je

marsikaj jasno. Ne obsoja nobenega, ne dolži in ne opravičuje sebe. Svet gleda z realnimi očmi, vidi, sliši in sodi...

— Kakšno je bilo tvoje življenje v zakonu brez ljubezni?

Na to vprašanje je zatrepetala, povesila oči, kot bi ji bilo silno hudo, dvigniti zastor, za katerim so žalostni spomini. Vendar je pripovedovala z glasom, ki se ji je trgal iz notranjščine.

— Mučila sva drug drugega. Vznemirjala sem ga s svojim govorom, vznemirjala sem ga tudi s svojo hladnostjo in s svojim molkom. Nisem ga znala zadovoljiti. On me je trpinčil. Bil je mož, ki ni videl v ženi družice in prijateljice, pač pa sužnjo. Lepoto žene ni občudoval kot dar božji, služila mu je le v pohoto. Ljubezni ni poznal, poznal je le greh. V značaju in idejno sva si bila nasprotna kot noč in dan, najini duši sta bili popolnoma različni. Ob bridkem spoznanju, da sem navezala svoje življenje na moža, ki mi ne vzbuja spoštovanja, še manj občudovanja, sem premišljevala, kako bi olajšala težki položaj. Premagati sem hotela samo sebe, da bi se vživela v svojega moža; borila sem se sama s seboj. Ker ni zmagovala ljubezen, ki je ni bilo, naj bi zmagal razum, zmagalo naj bi usmiljenje. V boju s seboj sem iskala v možu bilko lepih duševnih lastnosti, ki naj bi rešile mojo lastno duševnost. Te bilke ni bilo. Vedno večja je postajala razdalja, med nama je zijal prepad — prepad med materijalizmom in idealizmom.

Želela sem si biti mati. Materinstvo naj bi izpolnilo mojo notranjo praznino, naj bi dalo zmisla mojemu življenju. Bog mi je dal petero otrok in danes vem, zakaj mi jih je dal. Predobro spoznavam svojo nalogo.

— Ali ni ljubil tvoj mož otrok?

— Ni mu bilo mar, tudi ako bi jih imela deset, a ljubil jih ni. Moji otroci niso okusili očetove ljubezni in skrbi, niso doživeli v njem človeka, ki bi jim bil vzor.

Pripovedovala mi je nato podrobnosti iz življenja, ki jih je doživela v krogu svojih otrok. Iz vsega je sijala njena velika skrb, njen trud in njena neizčrpna materinska ljubezen. Ko je govorila o svojih otrocih, so se njene ustne smehljale, ko se je domislila svojega moža, so trepetale v boleti.

— Kako je prišlo do ločitve?

Mila je želela ločitev že pri prvem otroku, leto po poroki, a njena mati jo je pregovorila, češ, da bi bila njena ločitev družini v sramoto. Trpela je molče dalje, zavedala se je svoje materinske dolžnosti.

Prišla je vojna, ki je prinesla mnogo gorja. Prej rahle družinske vezi so se še bolj zrahljale, in če jih ni pretrgala smrt, so jih pretrgale razmere. Razdalja je merilo ljubezni; kjer ni ljubezni, ne iščimo svetosti in večnosti. Premnogi zakoni, ki jih je zakrival le navidezen mir in navidezna vzajemnost, so se zrušili kot na pesku zidana stavba. Bog, ki vidi v srcé, ne blagoslavlja zakona brez ljubezni. Žena v takem zakonu je navadna vlačuga, mož pa oskranjevatelj telesa, ki v resnici ni njegova lastnina. Mož, ki si ni osvojil ženske duše, bi ne smel biti gospodar njenega telesa. Predno stopita mlade-



nič in mladenka pred oltar, da si obljubita vdanost in zvestobo, morata biti gotova svoje ljubezni. Le trajna ljubezen zamore viliti v moža in ženo tisto moč, ki preмага vse težave in preizkušnje, ki so združene z zakonskim življenjem. Kdor ne občuti v sebi te ljubezni, naj se nikar ne naveže na bitje, s katerim ne tvori harmonične enote. Neizkušena mladina, ki nima ob strani svetovalca in varuha, se često prenaagli. Ko se zave, je že prepozno. Groza pretrese človeka ob misli, da je mnogo, mnogo le navidez srečnih zakonov. Kaj bi uzrli, ako bi le malo dvignili zastor posameznih družin?

Zakaj je tako? Zakaj si ne ustvarjajo ljudje lepšega življenja?

«Ljubezen ni trajna, ni večna,» te besede sem slišala iz ust marsikatere žene, marsikaterega moža. «O večni ljubezni naj govorijo sentimentalni pesniki, življenje govori drugače.»

Da, baš to splošno mnenje je krivo, da gine ljubezen kot opojen duh utrpane cvetke. Pravijo, da ljubezen v zakonu traja tako dolgo, dokler se udejestuje to čustvo v objemih in poljubih, v medenih tednih. Ljubezen jim je le uživanje in nič drugega. Ta zmaterijalizirani čut slasti je sicer v zvezi z ljubeznijo, a ni ljubezen sama. Resnična ljubezen je moč, ki se prelija iz bitja v bitje in se vedno prenavlja v tisočeri oblikah. Zakoni, ki niso posvečeni po tej ljubezni, so le navidezna vez, so kot umetno oko, ki je le slepilo za svet. V takem razmerju teptata zakonca svoje človeško dostojanstvo. Kje naj iščeta izhoda iz tega položaja?

Tako so tudi Mili razmere potisnile orožje v roke, višja sila ji je narekovala, kako naj postopa. Pozneje se je čudila sama sebi in svojemu pogumu.

— Ko si se ločila, ali se nisi zbala za svoje otroke? Ali nisi zrla pred seboj vse teže, ki se zvali nate? Te ni skrbela vzgoja tvojih otrok? Bila si še mlada, žejna ljubezni. Nisi se zbala za svoje lastno srce?

— Sodnija je določila otroke meni. To mi je bilo v veliko tolažbo. Na težkoče, ki so me čakale v bodočnosti, takrat nisem pomislila. Z otroki me je vezalo usmiljenje in materinska ljubezen. V svesti sem si bila, da mi to zadostuje, za vse drugo sem se priporočala Bogu. Vedela sem le eno: ob strani svojega moža bi mi bilo nemogoče vzgojiti svoje otroke. Danes se mi je marsikaj razjasnilo. Nase nisem mislila, mislila sem le na otroke. Vso tragiko nesrečne zakonske zveze in ločitev zakona občutijo pravzaprav le otroci. Ker izvirajo iz zlagane ljubezni in ne iz zveze dveh bitij, ki ju je združila duševna sorodnost in čista ljubezen, so mešanica dveh nasprotujočih si elementov, nesoglasje dveh duševnosti, ki se ne moreta združiti v harmonijo. Ubogi otroci, ki niso ničesar zakrivali, so oropani za lepo družinsko življenje. Take otroke vzgajati je pač največja muka. V njih krvi se pretaka kri, ki jim je prinesla nezaželenih, pododanih grehov. Dolžnost ločenega zakonca, kateremu pripadajo otroci, je, da ugladi to nesoglasje in oplemeniti njih duševnost. Težka je ta naloga. Ne bom ti pravila podrobnosti, ki se nanašajo na vzgojo mojih otrok. Le eno ti zaupam: Morala sem doživeti, da sem spoznala vso tragiko lastnih

otrok, ki niso ničesar zakrivali. Skupno smo spoznavali, skupno se borili in doživljali poraze, a doživeli smo tudi zmago. Bila je to zmaga otrok nad podedovanimi napakami in šibkostmi in bila je moja zmaga, zmaga nad grehom, ki sem ga napravila pred devetnajstimi leti, ko sem stopila pred oltar in obljubila zvestobo njemu, ki ga nisem ljubila.

In zmage ni brez poraza in brez trpljenja!

— Ali pogrešajo otroci očeta?

— Otroci dobro čutijo, kdo jih ljubi, in njega se oklenejo. Lastnega očeta ne marajo. Večkrat pa so se tiho pogovarjali med seboj, kako lepo bi bilo, ako bi imeli dobrega, skrbnega očeta, ki bi bil opora materi in njim svetovalec in kašipot.

— Kaj misliš o ločitvi zakona danes?

— Življenje v nesrečnem zakonu ni lepo, mučno je in uničujoče, a tudi stališče ločene žene ni prijetno. Za njo se vleče temna senca, ki jo zamore izbrisati le njen pogum in železna volja, a zlò, ki raste iz nepremišljene prisege, pade na vse prizadete. Zjokala bi se nad svojim življenjem in nad življenjem vseh onih, ki brez preudarka stopijo v zakon, da pozneje tržejo vezi in opljuvajo svetost družinskega življenja, a zjokala bi se tudi nad vsemi onimi družinami, ki ječijo pod jarmom in ga vlečejo dalje, vsi onemogli in izmučeni, do smrti.

---

## Pravni odnosi med možem in ženo. (Dr. I. R.)

Če bi hoteli pravilno in izčrpno obdelati odnose med možem in ženo, bi morali pisati zgodovino človeškega rodu od Adama in Eve do danes s pravnega, socialnega, moralnega in kulturnega vidika. Medsebojno razmerje med možem in ženo je bilo v različnih dobah različno, vedno pa je ustvarjalo to razmerje zgodovino samo od prvih časov, ko je stopil človek na naš planet, in bilo predpogoj množenja in obstoja človeškega rodu. Naj pa je bilo v določeni dobi razmerje med možem in ženo kakoršnokoli, vedno je bil njegov naravni nam nepojmljivi namen ta, da se človeštvo množi in si zagotovi obstanek do takrat, ko nastopi konec sveta.

Odnosi med možem in ženo so predvsem moralnega značaja in odvisni od kulturne stopnje obeh. Njiju takozvana sreča je odvisna od ljubezni in simpatije, ki vlada med njima, in od moralne sile, ki ju veže. V vseh modernih državah imamo zakonite predpise o medsebojnih pravicah in dolžnostih, o pravicah in dolžnostih moža in o pravicah in dolžnostih žene. Vse to pa lahko ostane samo na papirju. Če ne vlada med možem in ženo harmonija, ljubezen, ne pomaga njihovi sreči nobena postava več, in je znak že velike nesreče med njima, kadar se kdo od njiju mora sklicevati na svoje v postavi določene pravice in dolžnosti.

V Italiji se poroka pravoveljavno sklepa samo pred stanovskim uradom. Ob tej priliki mora dotični uradnik po postavi podučiti ženina in nevesto

o njihju medsebojnih pravicah in dolžnostih in jima v to svrho prečitati člene 130, 131 e 132 civilnega zakonika. Ker je v teh treh členih zapopadeno bistvo moževih in ženinih pravic in dolžnosti, naj jih objavimo dobesedno na tem mestu. Glasijo se:

člen 130. Zakon nalaga zakonskima medsebojno dolžnost skupnega bivanja, zvestobe in podpore;

člen 131. Soprog je načelnik družine; soproga sledi njegovemu občanskemu stanu, prevzame priimek in je dolžna ga spremljati, kamorkoli smatra on za potrebno določiti svoje stanovališče;

člen 132. Soprog ima dolžnost ženo ščititi, imeti jo pri sebi in ji dati v razmerju svojega premoženja vsega tega, česar je treba za življenske potrebe. Soproga mora prispevati za vzdrževanje soproga, če nima ta zadostnih sredstev.

Ti zakoniti predpisi se čitajo v Italiji pri vsaki poroki, da dajo prvi oficijelni poduk novoporočencema o njihovih pravicah in dolžnostih. Drugod je poroka cerkvena in so obredi pač dobro znani. Pravice in dolžnosti zakonskih pa so v bistvu enake kakor tu, samo ena velika razlika obstoji v dolžnosti vzdrževanja. Po avstrijskem civilnem zakoniku, ki je še v veljavi v Sloveniji, je mož dolžan skrbeti za dostojno vzdrževanje žene, ne pa žena za možovo, pa če je ta tudi postal za delo nesposoban. Avstrijski zakonik pozna torej samo vzdrževalno dolžnost moža. Kompilatorji avstrijskega občanskega zakonika (iz leta 1811) niso hoteli ničesar slišati o vzdrževalni dolžnosti žene in je bil od dotične komisije odklonjen tozadevni predlog, da bi se namreč naložila ženi dolžnost vzdrževati moža, če je brez lastne krivde obubožal. V vsakem slučaju pa mora mož vzdrževati ženo, četudi ta poslednja ni v potrebi. Vse drugače pa je v tem oziru v Italiji. Iz zgoraj navedenega člena italijanskega civilnega zakonika izhaja, da mora tudi žena prispevati za vzdrževanje moža, seveda samo v podrejeni vrsti, če nima on sam zadostnih sredstev, da bi se sam vzdrževal. Ali z drugimi besedami povedano: po italijanski postavi žena ni niti dolžna vzdrževati moža, če se lahko sam vzdržuje, oziroma če ima za to sam potrebna sredstva, to je denar ali drugačno premoženje, plačo ali drugačen zaslužek. Kakor je torej razvidno, je med laško in avstrijsko postavo velika razlika, in se mora laško stališče smatrati za modernejše in pravičnejše, posebno danes, ko se toliko govori o enakopravnosti in emancipaciji žene. V obeh primerih je pa višina in kakovost vzdrževanja odvisna od premoženjske moči in socialnega stanja zakonskih drugov.

Italijanska postava govori o vzdrževanju, potrebnem za življenje, avstrijska (tudi v Sloveniji še veljavna) pa o dostojnem (to je o staru primernem) vzdrževanju. V Nemčiji pa je postavno v določenem primeru to malo drugače. Če se je namreč žena na ta način pregrešila, da bi lahko njen pregrešek tvoril razlog za ločitev, ima mož pravico, dajati ji samo najnujnejše, dokler ji ni odpustil. Žena ima v tem primeru pravico zahtevati

od moža samo slabo hrano in obleko kakor za dekle («grobe Kost und Magdkleider»). V praksi se ta strogi predpis več ne priznava in ne aplicira.

Vzdrževalna dolžnost obstoji, dokler obstoji zakon, oziroma dokler ni bil razdružen ali ločen. Zakon razločuje razdruženje in ločitev. Razdruženje je razveljavi zakon, kakor da bi ne bil nikoli sklenjen, in se zakonska lahko v drugič poroči s tretjimi osebami. Ločitev pa ne uniči obstoječega zakona, zakonska druga se ne smeta v drugič poročiti, ampak se samo loči od skupne mize in postelje iz gotovih zakonitih razlogov, ker je skupno življenje med njima postalo nemožno ali neznosno. Po avstrijskem zakonu neha vzdrževalna dolžnost moža s smrtjo žene in pa v slučaju, da je bil zakon ločen po izključni krivdi žene, kakor tudi če je žena zapustila moža brez pravega razloga. Po italijanski postavi velja isto, samo da ima žena pravico, zahtevati od moža vzdrževanje tudi v primeru, če se sama ne more vzdrževati, to se pravi, če se sama nahaja v potrebi. V slučaju potrebe žena lahko zahteva od moža alimente, četudi je bil njiju zakon ločen od mize in postelje po izključni krivdi žene ali četudi je ona zapustila moža brez vsakega pravega razloga.

Končno še nekaj o razdružitvi in ločitvi zakona. Razdružitve z akona (divorzio, Ehetrennung) ni mogoča med katoličani, ne po avstrijskem in ne po italijanskem zakonu. Njiju zakon je nerazdružljiv, razdružuje ga samo smrt. Drugače je po ogrskem in čehoslovaškem zakonu. Po ogrskem zakonu je možna razdružitev v zelo mnogo primerih. Zato se dogaja, da tuji državljani, ki si hočejo razdružiti svoj veljavni zakon in se poročiti s kako drugo osebo, četudi njihov prvi zakonski drug še živi, si prej pridobe ogrsko državljanstvo, ker je to predpogoj, da se lahko kjer si bodi sklenjen zakon na Ogrskem razdruži. Postopanje za pridobitev ogrskega državljanstva je precej zamotano in zahteva veliko število listin.

Na Češkem se tudi doseže razdružitev zakona, če sta bila zakonska druga prej že ločena od mize in postelje eno celo leto in sta sporazumno zaprosila za razdružitev.

Ločitev (separazione, Scheidung) zakona od mize in postelje obstoji v tem, da zakonska druga živita ločena drug od drugega z dovoljenjem sodnije. Njiju zakon je pa še v veljavi in se ne smeta in ne moreta v drugič poročiti. Povrhu sta si vkljub ločitvi dolžna zvestobo.

Zakonska sta dolžna živeti skupaj in se ne smeta sama ob sebi ločiti. Za tako ločitev mora obstojati zakoniti razlog in mora to ločitev dovoliti sodnija. Seveda je mogoč slučaj, da se mož in žena skregata, in vsled tega gre eden od njiju stanovat drugam. Za take slučaje se seveda nobeden ne briga in zakonska lahko de facto živita ločena. Toda vsak od njiju lahko zahteva povratek, in v tem primeru postane taka dejanska ločitev že nezakonita. Da bo ločitev zakonita, jo mora izreči sodnija.

Ločitev je lahko sporazumna ali nesporazumna. Pri sporazumni ločitvi podpišeta oba prošnjo na sodnika in je razlog ločitve za sodnika



postranska stvar. Le gledè otrok ima sodnik dolžnost stvar med njima urediti. Pri nesporazumni ločitvi pa je treba tožbe enega od obeh, kjer je treba dokazati pravni razlog ločitve. Po italijanskem civilnem zakoniku se sme zahtevati ločitev v slučaju zakonolomstva, prostovoljne zapustitve, vsled težkega slabega ravnanja in težkih groženj ali žalitev, oziroma v primeru, da je bil drugi zakonski drug obsojen na težko ječo. Povrhu ima žena pravico zahtevati ločitev, če se mož brez potrebe potepa okrog brez stalnega bivališča, ali pa če si sploh noče izbrati stalnega bivališča, primernega svojemu stanu. Avstrjski zakon pozna z drugimi besedami iste razloge, dodaje pa še neredni življenski način (strast za igro in karte in na borzi itd.) in trajne, nalezljive telesne napake. So pa mogoči tudi drugi razlogi. V ramsodbi se izreče, kdo je kriv ločitve, in se po tem ravna dolžnost alimentov.

Ločena zakonska pa se smeta zopet združiti, kadar hočeta. Morata pa tako združitev naznaniti sodniji. Za zopetno ločitev bi bilo pa treba potem zopetnega sodnega postopanja.

## Žena v jugoslovenski narodni pesmi.

(Franja Miheličeva.)

Jugoslovenske narodne pesmi so zrcalo našega življenja od pradavnih dof; iz njih se odraža jasna slika jugoslovenske etike, morale, socijalnega čustvovanja, verskega življenja, hrepenenja in trpljenja, naših narodnih vrlin, grehov in zablod. Zrcalo jugoslovenskih narodnih ali ljudskih pesmi včasih nekoliko pretirava, zdaj na dobro, zdaj na slabo, toda nikoli ne laže. Često je celo brezobzirna in izdaja na licu jugoslovenskega značaja zelo neprijetne gube, praske in pege. In ker je ženska od vseh začetkov objekt in cilj poezije, tudi narodna naša pesem največ govori o ženski, dekletu, ženi in vdovi, pojoč o njih kakor umetni pesniki zdaj občudovalno, zdaj grajalno, zdaj zasmehljivo in ostro obsojajoče. Tanek čut za lepoto, gracijo, dobrotnost, plemenitost, junaštvo in požrtvovalnost jugoslovenske žene ima naša narodna pesem, a tudi najstrožji pogled za njene strasti, lahko-miselnosti in npravstvene napake. Na nobeno stran ne skriva ničesar in objektivneje ne more prikazati Jugoslovenke noben realist ali naturalist, kakor jo je prikazala ljudska, bodisi slovenska, bodisi srbsko-hrvatska poezija.

V prvi, edini in vsebinsko prebogati knjigi v Slovenkah, v «Slovenski ženi», zborniku Minke Govekarjeve, je izšel tudi moj spis «Narodne epske pesmi o slovenski ženi.» Ko opozarjam na to znamenito, vsaki inteligentni naši ženski neobhodno potrebno in silno zanimivo knjigo ogromnega zgodovinskega, biografičnega, socialno-političnega, kulturnega in umetniškega materiala, naj se sklicujem tudi na svoj ondotnji spis. Tu ga naj še popolnim glede jugoslovenskih žen, soproj Slovenk, Hrvatice in Srbkinj, čitajoč iznova ali prvič iz narodne poezije troedinega naroda.\*)

Pol smeha, pol joka je naša narodna pesem; rečemo pa tudi lahko pol slavospava, pol obsojanja, pol navdušenja in blagoslavljanja in pol zgražanja, roganja in preklinjanja. A največ na rovaš žene - soproge:

\*) Radi pomanjkanja prostora objavimo II. del tega članka, ki govori o srbohrvatski pesmi, ob drugi priliki.

Ko je Ravbar budil Ljubljance zaspance in pozivljajl može pod svoj prapor, da odide ž njimi odganjat in pobijat krvoločne in roparske turške tolpe, so Ljubljanke «za Ravbarjem hodile, ga prosile, mu srebra, zlata ponujale, družete si odkupovale. Ravbar pa tako ji prave: «Tiho, moje ljube prave! Zdaj ni časa podkupovati, čas je zdaj se vojskovati!» — Vse bi žrtvovale ljubljanske žene; vrgle bi od sebe srebro, zlato, bisere, nakit in najboljše obleke, hotele bi ostati bose in revne, samo da bi jim ostali možje in očetje. Ko pa so slišale, da «če Turek vzel Sisek bode, nam narobe vse vse pōde, da Ljubljana turška bo pokrajna, stran dolenjska turška drajna», so žene umolknile, jokajoč in ihtoč odnehale ter žrtvovale za domovino in deco celo lastne može.

Gospod Baroda je padel v bojih s turško in beneško vojsko, in domov se je vračal le njegov zvesti sluga. Mimo gradu je jezdil ter lepo pel in žvižgal, kakor je to prej delal pokojni mu gospod. Gospa, skrbeča za možem, pa je v lini stala in misleč, da čuje peti in žvižgati množa, je sama s sabo govorila: «Večni Bog, zahvaljen bodi!» A ko je zvedela strašno istino, se je premilo zjokala. Zvesta, še po smrti neomajno vdana žena.

Španski kralj je šel na romanje k sv. grobu. A ujeli so ga Turki in vrgli v ječo. Zvesto ga je žena čakala dolgo dolgo. Ko pa je zvedela moževo usodo, se je napravila po romarsko, se držala ko sirotica, s sabo je vzela citrice pisane ter je pogumno odpotovala v Turčijo globoko. Dolgo dolgo je hodila, da je dospela do turškega carja. In citrala in pela mu je tako lepo, da ga je očarala in si za plačilo izprosila svobodo svojega moža.

Mladi Jankič se je oženil, a takoj nato je moral oditi po svetu služit carju. Pri slovesu je dejal ženi: «Ako me ne bo sedem let in en teden dalje, tedaj si, draga, svobodno poišči drugega moža!» — In žena ga je čakala, čakala; dasi lepa, mlada in bogata, mu je ostala zvesta ter je odklanjala vse snubce. Ko pa je minilo polnih sedem let in še en teden, si je morala izbrati drugega moža. Pravkar se je vršila poroka, ko se je vrnil Jankič, kajpada postaran in zelo izpremenjen. Žena pa je zagledala svoj prstan na njegovem prstu, ga spoznala in vzkliknila: «To je moj ljubi, to je moj ljubi in on je najboljši!»

«Oj zakon, zakon, ti si svet, na teb' stoji vesoljni svet!» poje ptica v narodni pesmi. Da je bilo to načelo slovenskih žen, ki so ostale možem sveto zveste vzlic najhujšim časom, dokazuje dolga vrsta ljudskih epskih pesnitev. Toda med njimi je bilo tudi mnogo takih, ki so omahnile in padle.

Kraljevič se Marko na vojnico spravlja, svojo ljubo ženo na domu ostavlja. «Boga tebi, verna ljuba moja! Čuvaj dvorce in poštenja, čuvaj deco in grada belega!» naroča ženi. Toda žena izda moža z Ivanom Senjaninom in mož, ki se je vrnil, ju skoraj zaloti. Odkril pa je ženino nezvestobo, jo namazal z žveplom in zažgal, daš mu je bila rodila sinka.

Anzeljnova lepa žena Alenčica je možu celo ušla z doma in se vdajala dvema mladima popotnikoma. Anzelj je odjezdil za begunci, jih dohitel v krčmi, kjer so počivali, odsekal zapeljivcema glavo in naposled obglavil tudi nezvestnico. In narodna pesem zaključuje poučno:

«Letó, žené, zapomnite, k'svoje može popuščate!»

Ivanjkovička (ali Julika) je varala moža s «šribarjem». Da bi bila varna, si je postavila kar tri čuvaje. Vendar jo je mož zalotil in jo zabodel. In iznova poučuje narodna pesem: «To naj bo vsaki k nauku, ktera ima po dva, po tri: če ne ima samo enega, boljše, da nikoli nobenega.» V varijanti pa gospod vzame oster meč, pa vrže šribarju glavo preč. «Tak naj

bo vsakimu, kir hodo bo k gospej spat, ker ne bo gospod doma!» zaključuje narodni pesnik.

Naše ljudstvo torej visoko spoštuje zakonsko čistost in zvestobo, a najostreje obsoja in obklada z najhujšimi kaznimi prešestnice. Vendar je obdelala ljudska poezija zakonsko nezvestobo tudi s tolerantnim humorjem in neko prav posebno značilno filozofijo. Nekatere pesmi prikazujejo žene nezvestnice za izredno bistroumne, da si znajo iz najmučnejše zadrege pomagati z vedno novim, izvrstnim odgovorom. Rogatec mož je torej duševno manje vreden. Druge pesmi pa predstavljajo moža, ki ne kaznuje niti grešnice žene niti grešnika zapeljivca, ki ga potegne iz omare, češ:

«Ne boj me se, Niko mlad, ko sem bil jaz tak' mlad, sem bil še dosti večji vrag: čez plote sem skakal, v koprivah spaval, tuje žene ljubil in devovjke varal!» — Zanimivo je posebno to, da je živel tak mož v Beogradu in je bil — Ignac Kralj, žena pa Jelena...

Cela vrsta naših narodnih pesmi govori o zlobnih in hudobnih taščah, ki so zakrivila v zakonih mnogo nesreč in zločinov; toda narodna pesem pozna tudi dobre tašče, ki so z ženo proti nezvestemu sinu. Taka tašča zlobnica je oklevetala sinaho, da «nije roža, ko je utršana, ni devovjka, ko pri majki bila. Tvoja žena sina zanosila, ni tvojega roda ni kolena, ni tvojega roda, ni pogleda». In Jure je materi verjel ter umoril ženo. Takoj pa je spoznal strašno istino in vzkliknil: «Da preklesti usak junak bio, ki vjeruje svoji stari majki!» (Belokranjska iz Adlešičev.) Dobra tašča pa je zalotila sina z vilo, potegnila nož izza pasu in zagrozila sinu: «Ovo, Ive, dite moje drago, jer ako se tega ne ostaviš, ja ću tebe sama pogubiti!» (Iz Adlešičev.)

Mnogo je pesmi, ki izražajo globok obup vdovca zaradi smrti žene, ki je ostavila negodno deco. «Lani sem se jaz oženo, jedno pridno sem dobil...» joka vdovec; «kaj je meni zdaj začeti? Meni je za scagati, le-to dete na roke vzeti in po svetu rajžati...» Vdovec gre na pokopališče, poklekne na grob in kliče pokojnico: «Vstani, vstani, žena moja, najno dete več ne spi!» In v drugi pesmi vzdihuje vdovec: «Nijedna postel al'blazina mi še tako mehka ni, ko so materne roke, ko mi dete na njih spi!»

Z gotovostjo mislimo, da ima vsaka narodna pesem izvir svojega nastanka v kakem resničnem ali izmišljenem dogodku, ki mu je dala ljudska domišljija v različnih krajih sčasoma različno imenovane osebe in kraje, često grajščinske ali kraljevske. Tako si pač razlagamo tudi pesmi o živo pokopani ženi, ki v grobu rodi dete, ki jo mož zasliši klicati, jo odkoplje in odvede domov. Morda se je kaj sličnega res kje pripetilo; neverjeten in nemožen je le zaključek pesmi: «Srečno so se dam (domov) vrnili, veliko let še vkup živeli, zmeraj srečo od Boga imeli!» Zato ga je ljudska domišljija izpreminjala: na Dolenjskem «ko so grob njen odkopali, zadnjič mati je dihnila, v krileci mrtvo dete držala»; v Framu «grobšč so odprli, do sinka od nje vzeli. Tri dni je še živela, na četrti den je umrla...»

Da pipe, konja in žene ni posojati, pravi narodni pregovor; da žene ni prodajati, pa poje narodna pesem iz varaždinske okolice. Kdo ve, odkod ji je izvor, na kakšen dogodek se opira! Vsekakor je bil Gjura tepec in lopov.

«Daj mi, Gjura, mlado ljubo za jen denek za spomenek, za 'no nočko za ljubovco; ja ti platim tri sto zlati!» — Gjura se je polakomil, a ko je ženo zahteval nazaj, češ «sinek ji se jako plače», in poslal mater po njo, mu je žena odgovorila: «Ja ne dimo (domov) nigdar nejdem; ki me prodal,

naj me zgubi, ki me kupil, naj me ljubi! Neso ljube za prodati, neg so ljube za ljubiti!» —

Narodna pesem daje moškim dobre nasvete za modro ženitev. Lepa ptička poje lovcu:

«Stare babe nikar ne vzemi, ko ti zmerom jamra, oje, oje! ko ti zmerom jamra. Vidove nikar ne vzemi, ko je zmerom v žalosti, oje, oje! Ti le vzemi mlado dekle, ki je polno veselja, oje, oje! ker je polno veselja.»

Ker se moški napačno ženijo, poje dolga vrsta pesmi o lenih, nemarnih, nečednih ženah in o moževem kesanju; a tudi žene so bile često varane, in v pesmi pojo: «Lani sem plela rožmarin, letos pa pletem sam pelin. Lani sem v senčki hajkala, letos bom zibko tajkala; lani sem s fantom plesala, letos plenice vezala...» «Lan' me je klical: pojdi pit! letos me kliče: pojdi dojit!...» «Noč in dan solzi, glava jo boli, nikdar več vesela ni...»

In zakonski nesrečni mož pravi: «Moja stara se grdo drži, kot klešče nad mano hrešči. Fantje, bodite dobre volje, dokler vas žena ne kolje, temljajte se zdej, k' ste ledek in frejl!»

Ko pa se pričkata, pravita drug drugemu:

«Ti si, baba, nora, greh je tebe dal! Ti si, baba, d'jala, da me imaš rada: vsaka lepa, mlada ma le se be rada». — ««Vi ste, moži, glih tako; moži ženam kradejo, za sladko vince dajejo!»» — «Žene so pa tud' tako: žene možem kradejo, za sladki čajek dajejo!» i. t. d. In možje pojo: «Sem se oženil, se kesam za ta prelepi ledik stan, se jokam noč in dan. Če kol'kokaj v oštarijo grem, en glažek vinca popijem, se žena krega osem dni, ponoč pa miru ni...»

In drugi zakonci trpini jim pritrjujejo: «Bolje je biti dvakrat soldat, se najhujšemu vragu v kremplje podat', bolje je, da zgubim v vojni glavó, kot poporit' se s to hudo ženó...»

A zopet tretji mučeniki soglašajo: «Oženjen je priklenjen, on noč in dan trpi, ženice so nevšečne, nikdar jim vstreči ni, zatorej naj zakona se vsaki fant boji!...»

Četrta slika svoj zakon tako: «Tam se zmiram kadi, kadi, ker moja ženka prato smodi, smodi; ona zmiram kaj boljšga ima, ima, men' pa mal' ričeta da. Moja žena vsa židana, to pa mene velja, velja. Kadar pogledam za njo, solze mi doli tekó...»

Peti ima prav posebno leno ženo: «Jaz 'mam eno pridno ženo, pridno ženo kmetovsko. Prvo jutro sem zakuril, ko je ona še ležala... Drugo jutro sem namočil, ko je ona še ležala» i. t. d.

A šesti se cinično roga: «Hojsasa, hojsasa, pustna nedelja, lan' sem bil krofov (ali špeka) sit, letos pa zelja!»

A tudi zakonske žene ne molče in svaré dekleta pred zakonom: «Jaz sem zakonska žena že, deklíčem dober nauk dam: ne jamrajte tolk' za može in čez veseli ledik stan! Saj vam deklíčem dobro gre, ženicam nam pa je gorjé: jaz omožena se kesam, čez svoj veseli ledik stan se jokam reva noč in dan... Mož mi v oštarijo gre, mene samo doma pusti. Če ga kaj kregam al' svarim, pa dobro na grbo dobim...»

Vendar priznavajo može: «Tudi so pri hišah žene, ki tri vogle kviško drže. Tiste pa čislám, ki imajo skrbí noč in dan, kako bi obračvale, da bi prav gospodinjile. Ljubijo svoje može, vredne so vse te, da bi dolgo na svetu bilé...» In srečen zakonec se hvali: «Prav fletno je po zim', ko za pečjo sedim in sladko vince pijem al' pa tobak kadim. Pa moje ženke glas



mi dela kratek čas. Kdor hoče slišat' ga, naj pride v vas!» A pritrjuje mu še dolga vrsta zakoncev, srečnih z vrlimi ženami:

«Prav lušno je na svet' živet' in eno tako ženo 'met, da mož in žena sta oba le enega srcá...» Ali: «Zdaj sem se oženil, zdaj imam pa vse: 'mam ženko in otroke, mi zibka teče...»

Tako pozna ljudska pesem žene vseh vrst, dobrih in slabih, srečnih in nesrečnih, marljivih in lenih, molčečih in jezikavih, štedljivih, skopih in zapravljivih, treznih, resnih in pijank, sirovih pretepačic, milih in zvestih, a tudi odurnih in nepoštenih. Objektivno pa opeva pesem tudi zakonske može, dobre in ničvredne, a satirično slika revčke brez moštva, ker jih zaničuje in jim privošči, slabičem, da imajo žene, kakršne zaslužijo. Poreden škrat se reži med vrstami številnih jeremijad zakoncev starcev, ki so vzeli premlado ženo. Toda tudi narodni pesnik je imel globoko sočutje s tragiko življenja v neharmoničnem zakonu.

Ena najlepših ljudskih balad poje o lepi Vidi, ki je zbežala od neljubljene, starega in bolehnega moža, a ostavila tudi svoje nebogljeno dete. Kar vidimo nesrečnika, kako se po morju vozi, ženo išče in se grozno joka, od bridkosti njemu srce poka. In mož se nam smili. A sočutje imamo tudi z Vido. Kot zdravi dojilji španskega kraljiča se ji godi na dvoru najbolje; vendar jo moré neprestane skrbí in hrepenenje po otroku, da misli le nanj, se pogovarja z zvezdami, solncem in luno le o njem, da bi, če bi mogla, utekla nazaj v bedo in nesrečni zakon; ker pa ne more, pač gine, hira in bo izhiralá — bednica majka in žena....

## Priprava na zakon.

12 „Pastirskega lista tržaškega in koperskega škofa dr. Al. Fogarja, l. 1926.

Družina ni več ognjišče miru in sreče! Silno važno nalogo ima oni, ki hoče ustanoviti družino! Dandanes pa mnogi tako lahkomišelnó stopajo v zakonski stan! Mladenič naših dni, ki sloni še na ramenih svojih starišev, se zagleda v deklico, ki je komaj zapustila šolo.

Ko sta se malo spoznala, že komaj čakata, da se poročita, in ko sta stopila v zakon, šele spoznata, da ne moreta zmagovati vseh dolžnosti družinskega življenja. Kdor hoče ustanoviti družino, mora ubrati drugo pot! Za zakon ni dosti samo lep obraz, želja poročiti se, treba je še vse kaj drugega. Nič čudnega ni, če sta v takih slučajih razočarana. Obadva sta mesto sreče našla pekel in bi se najrajše čimprej ločila. Evo vam jedro tega zla! V drugih časih, ki so bili manj moderni, pa bolj resni, je veljalo pravilo: Nihče naj se ne poroči, dokler ne bo imel toliko, da bo lahko vzdrževal družino; ampak naj počaka, da doraste v moža, ki bo znal razpolagati s premoženjem in voditi družinske posle.

Lord Burleigh, znamenit državnik, mož bistrega uma in praktičen poznavalec sveta, je pisal svojemu sinu: «Ko prideš z božjo pomočjo v leta, da poiščeš ženo, izbiraj si jo z vso pametjo in previdnostjo; od tega zavisi vsa tvoja sreča. Ta važni korak v tvojem življenju je sličen strateški potezi v vojni, kjer ni mogoče napake več popraviti. Pouči se dobro o njenih duševnih lastnostih in kako so živeli njeni stariši v svojih mladih

letih.» Kdor vzame ženo samo zaradi njene lepote, je podoben onemu, ki preda očetovo dedščino za krožnik leče.

Prav redko so one zakonske zveze dobre, ki so bile sklenjene samo iz čutne ljubezni. Taka ljubezen dobro služi pesnikom in romanopiscem, v težavnem vsakdanjem življenju pa ne velja nič. Naši stari so učili, da je treba pred zakonom moliti, premišljevati in vprašati za svet in potem naj šele sledi poroka. Današnji svet pa išče neveste po plesiščih in misli, da so tam na prodaj. Plesišče gotovo ni prostor, kjer bo našla mladenka ženina, ki naj bi bil njen zvesti mož, da bo zaradi njega z lahkim srcem zapustila očetov dom in dobre stariše, s trdnim upanjem, da bo našla v njem onega, ki je ne bo nikdar zapustil ali prevaril in bo močna opora njej in otrokom. Vsakdanje življenje pa je silno resno in noben preudaren in pаметen človek si ne bo upal trditi, da je plesna prilika najbolj primerna za iskanje in izbiranje zveste tovarišice, ki naj bo možu trdna pomoč v življenju. One, ki se ponajajo z nespodobno modo, ali deklinе, ki se bahajo s svojo umetno lepoto, se gotovo ne bodo znale žrtvovati, kadar bo mož bolan ali star, kadar ne bo prilik in denarja za zabave; mož pa bo moral ljubiti ženo tudi takrat, ko bo dahnil vanjo mrak starosti in ji zatemnil zunanji čar.

## Junakinja zvestobe. (Lea Faturjeva.)

Povest iz turških časov.

(Nadaljevanje.)

### 10. Uzruf snubi Srebrno.



«Reci le besedo in vname se, reci le besedo in porušim ves svet,» je pel Omar in se oziral na hodnik nad grajskim dvoriščem. Pod Omarjem se je vzpenjal konj vranec, sokol na njegovem prstu je stresal nemirno svojo zahaljeno glavo. Dva sužnja na konjih z loki in vrečami sta čakala ob vratih.

Na levi strani gradu je bilo na hodniku vse, kar je bilo tačas ženskega v gradu. Iz zagrnjenih glav so gledale žareče oči lepega jezdeca. Sestra njegova

pa je stala nezakrita, rahlo senco skrbi na čelu. Ni pa bilo nje, ki so jo iskale hrepeneče oči, najlepše Bosanke. Lahko bi mu dala še kako tolažbo, še kako navodilo na pot. Saj pozna jezik cvetlic in rastlin, haremski jezik, ki ti razodeva, kar morajo zamolčati usta. Pokazala bi mu vršček bosiljaka in — podrl bi ves svet v preveliki sili, ki jo da srečna ljubezen.

A sestra mu je dala povsem drugi znak: Srebrna je za zamreženim oknom svoje sobe, Srebrna se joče. In zakaj greš zdaj na lov in zakaj te ne bo več tednov, Omar: Nič več ne boš prišel v Vrhbosno, vročina ponehava in vrnemo se v seraj.

V odgovor je zapel Omar odlomek bosanske svatovske pesmi: «Kasno nam je, a daleko nam je; kratki danci, a dugi konaki, daleko so dvori Solimana.»

Dvignil je roko s sokolom in sklonil glavo. Konj je stresel svojo grivo, velika dvoriščna vrata so se odprla in zaprla — od okopov je prihajal še glas lepega lovca: Z Bogom, dušo, zdrava mi ti bila!

Srebrna se je razjokala. Odšel je, ki jo je varoval ves čas sužnosti, da ni čutila tako zelo utesnitve med te stare zidove, ki branijo pogledu v svet. Viteško se spušča v nevarnosti, da obvaruje njo tega, kar ji je sramota. Ničesar ne upa in ne pričakuje od nje, vendar je pripravljen, da izgubi glavo zanjo. Matija pa sedi doma pri materi... O Matija! Ko bi mu poslala sporočilo — ko bi vprašala, za kako ceno bi jo izpustili domov? Bi dal Matija, kar sta prihranila za nakup gradiča? Bi hodil okoli po sejmi in mestih, z rdečim srcem na plašču, in prosil za — odkupnino? In kdo bi kaj dal? Toliko jih hodi in prosi za moške, za viteze. Kdo bo dajal za tlačanovo ženo?

V Carigrad gre Omar, v oblast groznega sultana. «Pesem uvede človeka povsod in varuje povsod,» je rekel. V sultanovem seraju bo iskal Acana, če ga ne dobi drugje. Težko je priti v sultanov seraj, še težje je priti iz njega, če se vtikaš v haremske posle.

Nekaj je na tem, kar je pravil Tomaž, kar pripovedujejo vitezi in vojaki. Tiho šepčejo tu sužnje o tem, prišepetala je tudi njej sužnja Kata:

Carigrad, vrata sveta, zakladnica cesarstva, ki ima sedmero stolpov polnih zlata in srebra, je opasan s trojnim zidom in jarkom. Sultanov seraj je mesto v mestu, na tisoče in tisoče je notri sužnjev, straž, vojakov, črnih skopljencev, ag, begov in druge gospode, ki se trese vsak dan za svojo glavo. Sultan ima svoje norce, svoje pesnike in plesalke, svoje pripovedovalce — pa tudi svoje rablje. Sablje so vedno nabrušene, roke vedno pripravljene. Reci — misli samo nekaj, kar ni prav gospodarju...

Krvave sence hodijo po sultanovi palači... Strašno je neslišno stokanje v tihi noči, ko je umolknila godba in je minul ples. Tedaj razodevajo nevidne roke «gospodarja sveta», sultan se zdrami, kliče sužnje, da mu pripovedujejo, da jih ne vidi dolgih procesij brez glav, ki hodijo po dvorani. Žrtve njegovih prednikov, žrtve njega samega. Starček duhoven, ki je maševal v sv. Sofiji, ko je udril Mohamed, Solimanov ded, vanjo in sekal in moril, da je bil konj do kolena v krvi. Irena, uboga nedolžna kneginja, ki je prosila na kolenih usmiljenja, pa jo je mučil Mohamed tri dni s svojo

pohotnostjo in ji odsekal četrti dan z lastno roko glavo, ko so mu očitali vezirji, da izgublja čas z ženskami. Sence sorodnikov, ki so ubijali drug drugega. Sence Solimanovih otrok in žena, ki jih je umoril na željo Roksane, svoje prve žene, zvite in častilakomne, da so ostale od moškega potomstva samo še štiri oči: Selim in Bajezid. In Roksana sama, tudi ona hodi za svojimi žrtvami. V vrečah se pomikajo sužnje, ki so jih vrgli v Bospor žive v vrečo zašite. Sužnje, ki so prestopile samo s pogledom stroge haremske postave ali se zamerile svojim vsiljivim varuhom...

Strašno je po noči, šepeče Kata, ko hodijo sprevodi duhov po kioskih in vrtovih, ko se vzpenjajo po zidovih, ko udarjajo v velike bobne pred haremom...

Še bolj strašno je čez dan med stotinami žensk, ki se sovražijo, si zavidajo, si znajo narediti pot s strupom in bodalom. Kdo vpraša zate, sužnja, ko si mrtva, kakor mrhovina izgineš v vodi...

Takšno je v Carigradu na sultanovem dvoru. In age in begi in paše in vezirji so si sovražni med seboj, držijo ti s Selimom, oni z Bajezidom in podpihujejo sultana in se dobrikajo Roksandini hčeri Mirmajli, ki je lokava kakor njena mati in se boji za svojega očma in se dela, kakor da ji je za svojega brata.

Ej težko je, Omar, odnesti glavo iz seraja, posebno če se vtikaš v haremske posle, če izve sultan, da mu izvijaš, kar meni on, da gre po pravici samo njemu, pohotnežu. Čuvaj te, Omar, varuh potnikov nadangelj Rafael, bodi s teboj Tomaž.

«Jočeš se, Srebrna?» se je ustrašila Kata. «Gorje, če bi te videl gospodar objokano, bič bi pel po mojem hrbtu, nobena stvar ne škoduje lepoti tako kakor jok. Odpirala je naglo posodice iz stenske omare in brisala in mazala Srebrnine roke in trepalnice. «Joj, kaj se godi!» je stokala. «Sajnala sem o konjih, to pomeni potovanje, pa je odšel dobri Omar. Sel iz Carigrada je odpotoval s pismom našega gospodarja. Zdi se, da se vrnemo v seraj, ker ponehava vročina in ž njo kuža. Gospe se jočeta, ne vem zakaj, povedala mi je Aba, ti se jočeš, vem, zakaj... Pa zadrži solze, saj toliko časa, golobica moja, dokler govoriš z gospodarjem, ki je ukazal, da pridi na stolp Vrh. Zunaj te čaka deček. Kaj neki ti hoče gospodar? Ogrni se. Kako si lepa! Prav poda se ti turška noša, vsa šumiš in se svetiš. Dišava, s katero sem te namazala, ima posebno sladek duh, to znamo samo pri nas.»

«Dišav, draga Kata, sem tako sita, da bi raje dihala vonj iz našega hleva v Gabrku in raje bi bila v naši raševini kakor v tej svili, in raje bi bila najgrša ženska v senožeški fari, kakor da mi pravite tukaj najlepša Posanka! Srce umira v meni od strahu, kaj mi hoče Uzref — stari bedak?»

«Ne zameri mu, če je zaljubljen v tebe. Vse njegove Turkinje so kakor vreče masti napram tebi. Oj — Turkinja je grda, če je suha — in še grša,



kadar jo izpitamo s kurjo juho in ovsenim močnikom in s sladkimi oblizci. In če še tako gledajo na lepoto in če še tako gnete babica že koj po rojstvu glavico otrokovo, stiska nasek in kroži okoli oči, da bi bile velike in svetle — nič ne pomaga, lepota je le pri domačih Bosankah.»

«Čemu je lepota, ki je nikdo ne vidi?» se je otresla Srebrna; «za bivanje v haremu je kmalu dovolj lepote. Kar sem tukaj, me je videl samo Uzref, hodža in Omar me že ne bi smela.»

Kata se je nasmejala za odhajajočo Srebrno. «Dovolj je teh, ki so te videli, kaj bi bilo, da te vidi več teh vražjih sinov? Podušili bi se med seboj, drug bi te odvedel drugemu.»

Visoko so se vzpele stopnjice. Stolp Vrh je bil najmočnejši in najvišji v Vrhbosni. Širok in na debelo zgrajen je nudil oblegancem ob sili varno zavetje. Niso ga bili pridobili lahkoma Turki in da bi bili imeli kristjani še hrane in streliva in da bi bili dobili pravočasno pomoč... Toda razprtije te nesrečne dežele so dale Turku ključ v roke. Bil si je tako svest oblasti nad celo Bosno, da se je imenoval njenega gospodarja, ko je vladal po drugih delih Bosne še kralj. «Turške spletko in neslogo kristjanov,» je vzdihnila Srebrna, «kako dolgo boste izročale krščanske dežele propasti?» Obšla jo je žalost. Nad izginulo slavo in svobodo domovine njenih dedov. Obšla jo je sramota. Radi sorodnikov njene stare matere, ki so bili pogazili križ radi posestva in si niso izvolili kakor car Lazar nebeškega kraljestva. Obšlo jo je bridko čustvo ponižanja, ker je ona, kristjanka, potomka tistih, ki so si izvolili prognanstvo, zdaj sužnja potomcev onih, ki so se poklonili polomesecu. In če je pognala ta odpadla veja tudi kak plemenit cvet, kakor je pesniška duša Omarjeva — vendar je izbrisana iz knjige življenja. Ubogi Omar! Prestopil bi, priznal vero svojih nekdanih prednikov — ali vera se ne menjuje zaradi ženske, Omar...

Obstala je, oblita s svetlobo, pozdravljena po svežem gorskem vetru, pozdravljena po občudujočem pogledu Uzref-paše, ki je sedel ob robu stolpa na preprogi, pred seboj mizico z nargibejko in šerbetom, na lepem možatem obrazu senca globokega miru, ki ga daje pogled v gore.

Srebrna bi se bila rada vtopila v pogled po božjem svetu, ki jej je bil toliko časa zaprt. Toda dolžnost sužnje ji je velela, da čaka na gospodarjev mig. Priklonila se je, a ne globoko, po sužensko, ampak ponosno kakor doma svojim občudovalcem, priklonila se je in čakala besede mogočnega, po telesu kakor po umu velikega moža, ki ni kazal pri svojih letih še nikakega sledu starosti.

Mignil ji je, naj sede poleg njega, in rekel rahlo:

«Kadar nosi Miljačka dračje in travo, vem, da je divjala v gorah nevihta; ko gledam tvoje oči, vidim, da ti je stisnila bolest srce. Po kom žaluješ, najlepša? Kdo se upa osenčiti svetlost tvojih zenic? Žaluješ še po možu — ali... Omar je šel na lov in ne bo ga več tednov?»

«Po možu žalujem, po svobodi, po domu,» je odgovorila Srebrna in nove solze so ji orosile oči.

Uzref se je nasmehnil: «Po svobodi? Nisi prikovana. Čuvamo te kakor zenico očesa. Po domu? Po trdem delu in kmečki hiši, gosposka hči. Omar mi je povedal, da si potomka prednikov moje žene, tistih ponosnih in trmastih, ki se niso hoteli ukloniti naši moči. Usoda te je privedla nazaj — a ti si ponosna in trmasta kakor tvoj ded.

Ali jočeš po možu? Kje je bil, ko te je zajel Ibrahim?»

Srebrna je odgovorila z novimi solzami.

«Kmet je in gotovo ne zna ceniti gosposke lepote,» je nadaljeval mirno Uzref, kakor da nima prav nobene druge skrbi, «kako bi ti tudi mogel skrbeti za dišave in mazila in dragulje, ki jih potrebuje gosposka lepota?»

«Mi živimo lahko brez vaših dišav in mazil, mož bi mi bil kupil grad in dobil plemstvo. Pusti me domov, svetli in dobrotljivi paša. Sporoči domov, določi odkupnino...»

Uzref se je zasmeljal.

«Ne dam te, če mi odtehta kdo toliko zlata, kolikoršna si, Srebrna. Haha! Kam se nam je zasukal pogovor! Vse drugače zveni, kar ti hočem povedati, ti cvet gora, ti roža rajskih vrtov.»

Pomišljeno je nadaljeval v preplašene oči: «Res je, da sem te bil namenil sultanu v poklon. Že od nekdaj si prisvaja glavar vseh vernih pravico do najlepših žena. Zgodilo se je večkrat, da je izvedel sultan, da ima kak paša lepo ženo, pa mu je ukazal, da mu jo pošlje. Paša, ki bi ne sledil takemu ukazu, je toliko kakor obsojen na smrt.

Težko bi se ločil od tebe, Srebrna. Tvoja mladost, tvoj um in čednost so čudotvorno mazilo, ki pomladi starost in podaljša mladost. Že sem sporočil v Carigrad sultanu, ki ne najde nadomestila za svojo umno in lepo Roksano, da mu poklonim lepoto, «kakoršne vsa Bosna nima».

«Toda sultan,» je rekel paša z ostrejšim glasom, «sultan je nehvaležen kakor vsi sultani. Kdo mu je podvrgel Bosno, kdo je razširil v njej turško omiko, sezidal seraj, kopališča, mošeje, šole, gostišča za popotnike? Ko ne bo v Bosni več nihče govoril o Solimanu, se bodo spominjali Uzrefa.

In kaj sem dobil zato? Očrnili so me pri njem ljudje, ki bi radi delili z njim moje bogastvo. Kakor s Čebebijem v Hercegovini bi rad naredil z menoj. Pa si ne boš, Soliman, napolnil nove blagajne v sedmerih stolpih iz Uzrefovega premoženja. Soliman, kdo je to? Močnega in pravičnega se imenuje, vladarja sveta. Sklepa mir in ne brani, da se bojujejo begi in agi na svojo roko. Malkoč-beg ropa in mori, zato je v ugledu. Če zahtevajo age in begi preveč od raje, sem zdaj jaz odgovoren. Pa kaj meni sultan! Bosna je zemlja sama zase. Ni je pokoril ne ogrski ne bosanski kralj. Če se zaprem v Bosni, mi ne more sultan blizu. Saj še Siska in Sigeta ni zmogel. Na

Dunaj se je vlekel, da je izgubil tam 50.000 mož in koliko blaga! Kristjani pojo, kako je bežal pred Karolom črez Dravo, »gospodka« je imenoval Ferdinand, pa mu zrastejo lahko taki gospodki preko glave.»

Vstal je in prijel Srebrno za roko. Pokazal ji je raz stolpa na seraj, na doline in gore v daljnem krogu, na Miljačko — in rekel:

«To je vse moje in tvoje!»

«Moje!?» se je začudila Srebrna.

Krepko je stisnil njeno roko: »Tvoje! Moja žena boš. Bosno proglasim neodvisno in vse v Bosni se bo spomnilo dni svobode, samostojnosti.»

«Ali jaz sem kristjanka,» je vzkliknila iz svojega začudenja Srebrna.

«Ništa zato. Ostani v svoji veri. Tudi carica Mara, hčerka srbskega kralja, je ostala kristjanka. Mar vas preganjamo radi vere? Samo pokorščino hočemo in harač. Kaj ne skrbimo mi za kristjane, kaj se ne širijo po našo oblastjo frančiškani tako, da pravi ljudstvo: »Kuda Turčin s čorčom, onda frater s torbom.« In kaj ne prinašamo mi omike k vam?»

Za hip omamljena od solnca, širne pokrajine, od lepote te zemlje, ki je bila last veji njenega rodu, je pustila Srebrna svojo roko v paševi roki. Neko čustvo zadovoljstva jo je prešinilo. V sužnosti je pač rastla v njej že prirojena želja po gospostvu nad drugimi.

Pa se je spomnila besede evangelja o izkušnjavcu, ki je rekel Kristusu: »Poklekni in moli in vse bo tvoje!»

Iztrgala je svojo roko, zadihala naglo in globoko in branila:

«Nehaj, paša, tako ti Boga! Omožena sem in veš, da traja zakon pri nas do smrti.»

«Ali veš, kaj dela tvoj mož?» je izkušala izkušnjava. «Hočeš, da pošljem nekaj ljudi tja, da poizvedo — ali...»

«Za Boga ne! Pusti uboga sela in uboge ljudi v miru! Pusti mojega moža! Misli tudi na to ubogo zemljo. Omiko, praviš, ste ji prinesli? Bogata je bila in slavna, predno ste jo poteptali in uničili. Kje so vitezi v zlatih opravih, bogati in učeni plemiči, mesta, rudniki, cerkve, samostani? Kje so plemeniti Bosanci, razbegani po vsem svetu? V tuji zemlji umirajo...»

«Ti se upaš, suznja?!» je zrastel paša prebujen iz svoje samozavesti.

«Uram se,» je odvrnila neustrašno Srebrna. «Vaša omika trže otroke materi iz naročja, loči ženo od moža, uničuje dežele, daje uboge redovnice vašim tolpom v zasmeh, vaša omika privezuje naše duhovnike za konjski rep... Praviš, da ne vsiljujete svoje vere — pa ne more nikoli nikamor, kdor je ne sprejme — raja je, suženj, uboga para... Dosti je vaših vezirjev in vojskovodij, ki so bili kristjani — kristjana ne trpite med seboj.»

«Suznja — čuvaj se!» je siknil Uzref.

«Suznja sem. Lahko me ubiješ ali pošlješ sultanu. Ne bom pa nikdar žena Turka, tudi če ima še toliko konjskih repov in tudi če bi ne imela moža — ne! za vso Bosno ne!»

(Dalje prih.)



# IZVESTJA



## PO ŽENSKEM SVETU.



### + Milena Žerjavova.

*Dne 5. novembra je preminula Milena Žerjavova, soproga bivšega ministra in državnega poslanca.*

*Bila je še mlada, niti osemtridesetletna polna energije, volje in dela, ugledna žena in mati. Svojemu soprogu je bila prijateljica in tovarišica ob vsem njegovem javnem delu. Plemenita žena je prav posebno podpirala dijaštvo in akademsko mladino. Odzvala se je vselej in povsod, kjer je bilo treba pomoči. Njena lepota in ljubeznivost je tako blagodejno vplivala na vso bližino in okolico, da je vsakemu bilo milo in prijetno v njeni družbi. Bila je obdarjena z očarljivo zunanjostjo in je živela v socialno ugodnem položaju; vendar je bila skromnost poleg brezprimerne požrtvovalnosti temeljna lastnost njenega značaja. Zato je bilo med številnimi spremljevalci na njeni zadnji poti rosno sleherno oko, globoko žalostno sleherno srce... Blag ji spomin!*

**Grazia Deledda** dobila Nobelovo nagrado. Švedska akademija je odločila leposlovno Nobelovo nagrado za l. 1926. italijanski pisateljici Graciji Deledda. Letošnjo nagrado pa so odložili na drugo leto.

Gracija Deledda je bila že več let med kandidati za to nagrado (L. 600.000), ali vsakokrat so jo izpodrinili drugi. Tudi letos ni bilo nizko število pisateljev, ki so se potegovali za nagrado: Nemec Thomas Mann, Norvežanka Sigfrida Undset, Maksim Gorki, G. Wells, Španec Blasco Ibanez, Norvežan Olav Dunn, filozof Henri Bergson in še nekateri drugi. Konečno je po dva in pol mesečnem razpravljanju komisija prisodila nagrado italijanski pisateljici.

Poleg Gracije Deledde sta se že večkrat potegovali za mirovno Nobelovo nagrado tudi pisateljici Matilde Serao in Ada Negri, toda bili sta baje zavrnjeni radi nekaterih svojih spisov, v katerih sta poveljavali vojno.

Gracija Deledda je največ živela na Sardiniji. Mož je uradnik, z njegovo plačo in s svojim zaslužkom je izsolala otroke ter si zgradila skromno hišico. Pisateljica posveča vsi svoje sile družini, literaturi pa redno po eno uro na dan. Vendar je število njenih spisov zelo obsežno. O priliki objavimo daljšo študijo njenih del, ki so si pridobila sedaj svetovno slavo in tudi lepo materialno priznanje.

**Žena v vojaški službi.** S tem novim ženskim poklicem se bavitja zadnji čas Francoska in Poljska. Obe sta uvedli neke vrste obvezno vojaško dolžnost za ženske. Na Poljskem bo moralo vsako dekle odslužiti državno dolžnost v vojski. Za sedaj jih še ne pripravljajo za pravi nastop na bojišču, nego so jim odmerili le bolj delo v zaledju in pa take posle, ki so primerni za ženske, to je: poljska kuhinja in peka kruha, šivanje uniform in sanitetska služba. Dekleta, ki služijo vojaščino, imajo svojo uniformo in tudi orožje ter stanujejo v vojašnici. Vsak dan imajo redno vežbanje v omenjenih strokah — pa tudi v rabi orožja!!

Že večkrat smo čitale, da bi bilo potrebno uvesti za ženske obvezno službo, ko bi se moralo vsako dekle posvetiti nekaj mesecev državi; ali človekoljubni sociologi in plemenite feministke, ki so se bavile s tem načrtom, niso niti od daleč imele v mislih take vrste obvezno službo. Predlagale so namreč, naj bi se v tisti dobi zaporedila dekleta po bolnišnicah, dečjih in matriških domovih, kjer bi se naučila marsičesa, kar bi bilo dobro za domače gospodinjstvo, obenem bi pa ti zavodi imeli brezplačno delovno osobe.



Organizirano ženstvo vsega sveta si zadnje čase mnogo prizadeva za svetovni mir in mednarodno vojno razorožitev — državniki pa pripravljajo vedno večje armade! Pri tem zahtevajo od žene, naj pomaga moriti ona bitja, ki jih je sama v muki in ljubezni rodila!!!

**Odlikovanje dveh slovenskih kulturnih delavk.** Z redom Sv. Save IV. razreda sta odlikovani: gospa Minka Govekarjeva, znana književnica, vrta društvena delavka in odlična sotrudnica našega lista, ter gospa Avgusta Danilova, prvovrstna gledališka umetnica, ki baš letos slavi štiridesetletnico svojega oderskega delovanja.

Obema naše priscrne čestitke!

## GOSPODINJSTVO.

**Kako zatremo podgane in miši.** Navadno gobo, ki jo rabimo za umivanje, zrežemo na koščke, jih tesno povežemo z nitjo in jih povaljamo v zribanem siru ali v tekoči masti ali olju. Potem položimo te koščke gob po krajih, kamor hodijo miši in podgane, ki kaj rade glodajo kaj takega. Ali vsled gorkote in mokrote se goba v želodcu živali napne in jo zaduši. Kmalu bomo prosti te nadleže.

**Kako zatremo ščurke.** 50 g borove kisline (acido borico) zavremo v 1 litru vode, jo zmešamo z drobtinicami in koščki kruha, da napravimo zmes kakor nekaj močnik. To zmes namažemo na papir in ga denemo v kote, kjer je največ te golazni. Čez nekaj dni ne bo nobenega ščurka več nikjer.

\*\*\*

**Izdelovanje namiznega masla v gospodinjstvu.** Pri nas se v domačem gospodinjstvu pridelaja največ masla iz smetane, ki se nabere na skisanem mleku. Ta način izdelovanja masla je pa zelo neracionalen. Masla se pridelaja manj, in še to je manjvredno, ker je slabše kakovosti. Veliko več in mnogo boljšega masla se dobi, če se sveže mleko posnemlje s posnemalnikom. Koliko je koristen tak stroj, nam najboljše pokaže sledeči račun iz prakse:

Gospodinja A stavi kisat vsak dan v letu 10 litrov mleka in iz posnete smetane napravi letno 125 kg masla, ki ga proda po povprečno 12 lir za kg in izkupi zanj 1500 lir. Njena sosedja B pa posnemlje isto količino enako mastnega mleka dnevno s posnemalnikom in napravi iz posnete smetane 157 kg masla, ki ga radi boljše kakovosti in višje tržne cene, ki ga ima tako maslo, proda po 14 lir za kg in izkupi zanj 2200 lir. Torej za celih 700 lir več. Toliko

pa ne stane niti srednje velik posnemalnik za domačo rabo in zato se ji je nabava posnemalnika že v enem letu več kakor izplačala.

Toliko o koristnosti posnemalnika, ki ga večina naših naprednejših gospodinj že pozna. Tu pa hočem cenjenim čitateljicam predočiti v opisu in sliki nov mlekarski stroj švedskega izdelka, ki tvori zelo posrečeno kombinacijo posnemalnika s pinjo. Kakor je večini čitateljic že znano, posnema samo posnemalnik sveže mleko, to se pravi, da vzame mast iz njega, ki teče ločeno od posnetega mleka, v obliki smetane iz stroja. To smetano moramo deti v pinjo, da napravimo iz nje maslo. Torej moramo imeti poleg posnemalnika še pinjo, ki je lahko poljubnega sistema. Pri imenovanem kombiniranem stroju pa tega ni potreba, ker rabimo posodo, ki pri posnemanju služi kot mlečna posoda na posnemalniku, pozneje za pinjo. V to svrhu jo kar vzamemo s posnemalnika, napolnimo jo s smetano ter jo denemo na strojček za vrtenje. Prav lepo se to vidi na priobčeni sliki: na levi je posnemalnik, raz katerega je snela gospodinja že ome-



njeno posodo, ki jo še drži v rokah, da jo dene na strojček za vrtenje pinje, ki se nahaja na desni. Delo je s tem strojem zelo olajšano in z njim se dobi zelo okusno in higijenično maslo brez vsakega slabega duha. To maslo se potem dobro vgneje in s pomočjo posebnih modelov iz javorjevega lesa se mu da lepa in okusna oblika. Tako pripravljeno in v pergamenten papir zavito maslo pride na trg, kjer se mnogo lažje proda kakor navadno maslo v štručah. Imenuje se namizno ali pa tudi čajno maslo.

(Opomba: Taki stroji, kakor tudi navad-  
ni posnemalniki in omenjeni modeli za  
maslo se dobijo pri tvrdki «Vinoagraria»  
v Gorici. Vsem strojem je priloženo  
natančno navodilo za uporabo).

#### Just Ušaj.

Kako ohranimo slanino, da nam ne po-  
siane žaltova. Zopet se bliža čas, ko bo  
skoro v vsaki kmetski hiši treba misliti na  
klanje prešičev, spravljane mesa in sla-  
nine za čez leto. Morda ni vsaki gospodinj-  
i znano, da se slanina jako dobro ohrani do  
spomladi na sledeči način:

Napravi primerno, ne preširoko dežo,  
kakor so v navadi za skuto ali surovo  
maslo.

Slanino zreži na koščke, oziroma jo zdrobi  
skozí stroj za rezanje mesa, primerno jo  
osoli in slednjič prav na tesno natlači v  
dežo. Seveda je priporočljivo, da se slanina,  
še predno se zreže na koščke, v sušilnici  
okadi, oziroma posuši, da se vsa ona mo-  
krota, ki se nahaja v slanini, odteče, ker  
drugače pri cvrtetju slanina prši in škropi.  
Ako je pa slanina malo osušena, tedaj tega  
ni. Iz deže se jemlje slanina po potrebi, ves  
čas pa se ohrani lepa, bela, sveža — nikake  
nevarnosti ni, da bi postala žaltova ali kako  
drugače pokvarjena.

Ako hočemo ohraniti klobase sveže do  
spomladi, tedaj bomo vložili med slanino  
v dežo tudi klobase, seveda tudi že malo  
okajene, in še o pustu, o Velikonoči se bomo  
lahko ponašali s čisto svežimi klobasami.

Klobase pa tudi lahko ohranimo sveže,  
ako jih zalijemo z raztopljeno mastjo. Pa  
še drug način, ki se da uporabiti za gnjat  
in drugo prekajeno meso:

V skrinjo ali zaboj nazaj plast pepela,  
vrhu tega položi v snažen papir zavito meso,  
gnjat ali klobase in potem zopet zasuj in  
pokrij na debelo s pepelom tako, da ne  
more zrak od nikoder priti do mesa.

Na tak način shranjeno meso ohrani svoj  
sveži okus in ni nevarnosti, da bi se zaredili  
črvi.

Rosandra.

## KUHINJA.

**Božično pecivo. - Orehovi kolački.** Nare-  
di na plohu testo iz 15 dkg surovega masla,  
15 dkg stolčnega sladkorja, 15 dkg orehov,  
20 dkg moke, 2 rumenjaka in malo cime-  
ta. To testo razvaljaj za nožev hrbet visoko,  
izreži s kozarcem kolačke (kozarec pola-  
gaj v moko, da se rob napraši in lepo reže)  
in jih naloži na pomazan pekač. Preden jih  
pečesh, jih pomazi z jajcem in potrosi z zrna-  
tim sladkorjem in, če hočesh, še s cimetom.

**Janeževi obročki.** Naredi testo iz 20 dkg  
moke, 10 dkg sur. masla, 10 dkg sladkorja,  
2 rumenjaka in nekoliko stolčnega janeža.  
Razvaljaj za pol centimetra debelo, izreži  
z dvema kozarcema obročke in jih potresi,

ko so že namazani, z jajcem, s sladkorjem  
in zmletim janežem. Peci na pomazanem  
pekaču počasi.

**Maslene preste.** 20 dkg moke, 14 dkg su-  
rov. masla, 7 dkg sladkorja, dva rumenja-  
ka; naredi testo na plohu. Limonova lupini-  
ca pride tudi zraven. Če hočesh tudi sok in  
nekoliko smetane. V tem primeru pa vzemi  
par dkg več moke in sladkorja ter še en  
rumenjaka.) Naredi za prst debele palčice  
ter jih zvij v preste. Pomazi jih na pekaču  
cem in potrosi z zrnatim sladkorjem in  
celim makom.

**Čokoladni kolački.** Mešaj dobro 3 rume-  
njake z 10 dkg sladkorne sipe. Prideni 10  
dkg sur. masla, 10 dkg nastrgane čokolade  
ter  $\frac{1}{4}$  kg moke in ugneti v testo. Ko je  
ugneteno, izobilisti testo v dolg valj, od  
katerega režeš za oreh velike koščke. Vsak  
košček z roko razvaljaj v klobasico, katere  
konca združiš ter lepo stisneš skupaj, da  
pride mal kolaček. Kolačke položi na na-  
mazan pekač ter speci v neprevroči peči.

\*\*\*

Pri pecivu uporabljamo šestokrat peciv-  
ni prašek. Toda paziti moramo pri tem, da  
ga ne devamo preveč, ker zadobi pecivo ne-  
prijeten okus, ki ne prija mnogim. Zato je  
dobro ravnati se po naslednjem merilu:

Pri zmesi  $\frac{1}{4}$  kg moke se uporabi kvče-  
jemu  $\frac{1}{3}$  praška; za  $\frac{1}{2}$  kg moke zadostuje  
 $\frac{1}{2}$  praška, a za 1 kg moke se uporabi cel  
prašek. V tej količini ne kvari okusa in za-  
dostuje, da je pecivo dpvolj rahlo.

\*\*\*

— a —

Ker so pri pripravljanju slaščic naše gos-  
podinje zaradi mere včasih v zadregi, ker  
nimajo tehtnice, navedem nekoliko mer,  
ki odgovarjajo navedeni teži:

10 dkg moke je toliko kakor 3 zvrhane  
lesene žlice navadne velikosti, ki jih ima  
gotovo vsaka gospodinja v hiši. Za 10 dkg  
sladkorne sipe so žlice nekoliko manj  
zvrhane, ker je sladkor težji od moke.

10 dkg čokolade odgovarjajo 4 stebričom  
čokolade navadne velikosti. Za 10 dkg  
mandeljnov vzemi 3 pesti neolupljenih man-  
deljnov. Za maslo je nekoliko težje določiti  
mero po obsegu. Za 10 dkg masla se vzame  
nekoliko manj nego  $\frac{1}{4}$  masla.

Ko pridobi kuharica nekoliko vaje v  
meri, si bo znala sama pomagati z mero  
ter uporabiti pravo količino vseh sestavin  
dotične jedi.

Včasih so mere odvisne tudi od gospo-  
darskih razmer dotične družine in vsaka ne  
more vedno uporabiti toliko, kolikor zah-  
teva dotični recept. Zato se odščitne malo  
od enega ali drugega, tako n. pr. ako dene-  
1 jajce manj, pa pridene malo mleka ali  
celo vode; in če odščitne nekoliko sladkorja  
ali pa masla, da bo nekoliko manj sladko

in zabeljeno — bo vseeno še dovolj okusno in tečno in gotovo okusnejše ko mnoge lepo izdelane slaščice po slaščičarnah, kjer po največ uporabljajo mesto masla vse druge začimbe in mesto jajec razne praške in izdelke. Gospodinja naj le poskusi z malimi in okromnimi sredstvi, ako ne more zadovoljiti v vsem. Gotova naj bo, da bo uspeh zadovoljiv in da bo zlasti deca segala požljivo po okusnem pecivu, ki je posebno zanjo redilno in zelo koristno. — b —

**Krhki kolači.** 20 dek surovega masla, 1 rumenjaki, 28 dek moke, 10 dek sladkorja, 10 dek olupljenih, zmletih mandeljev, ali lešnikov ali orehov. Maslo, sladkor in rumenjaki dobro premešaj, dodaj moko in lešnike ter naredi krhko testo. Razvaljaj in naredi z modelčkom kolače. Pomaži z jajcem in potrosi z lešniki ali mandeljni. Če pa hočeš za čajev prigrizek, ne potrosi vseh po vrhu, ampak le vsakega drugega in po dva in dva; ko si jih spekla, nadevaj z ribizljevo marmelado, daj potrošenega na onega, ki je namazan. Tudi za nadevanje vzameš lahko 10 dek surovega masla, katero premešaj z 10 dek sladkorjem in 3 deke kakava. V tem primeru ne potrosi po vrhu z mandeljni, ampak lahko glaziraš s čokoladno ali limonovo glazuro, ali kar samo potreseš z vanilijinim sladkorjem. Da sladkor ne odpade, potegni po kolačku naglo s čopičem, pomočenim v vodo, in potrosi. Pa so tudi brez tega okraska dobri. Po drugem receptu vzameš lahko surovega masla, sladkorja, moke, lešnikov, enako količino vsakega in namesto jajca toliko mleka, da se testo ne drobi v roki, ko ga valjaš ali prenašaš na pločevino. Mleka seveda le kake kaplje. Ravnaj z njimi kot s keksi. Namaži pločevino z voskom.

**Pikantna telečja prsa.** Nadev: Nasekljaj prav fino svežega prašičjega mesa, en slanik ali šardelo, kateri prej odločiš kosti in jo v vodi razoliši, da izgubi grenkoslani okus; čebula, poper, jajce in drobtine. Vse to nekako pregneti z nožem v testo in nadev zažij v prsa. Ne devaj pa mnogo ribe, ker ta sme le začiniti nadev, ne pa obvladati okus ali celo dišati iz pečenke.

## O LEPEM VEDENJU.

(Nada Jevanje.)

**Trajanje obiska.** Kako dolgo traja obisk, zavisi od različnih okolištin, od intimnosti prijateljstva, od števila obiskovalcev in od namena obiska.

Pri prijatelju ali osebi, s katero smo v simpatičnih odnosih, ostanemo lahko poljubno dolgo. Nasplošno prijateljski obisk ne traja manj kot tri četrt ure, navadni obisk pri znancih ne manj kot pol ure; končno slavnostni in dolžnostni obisk traja petnajst do dvajset minut.

Če naletiš na gospodinjo samo in ni navzočih obiskov, lahko obisk nekoliko zategneš. Nevljudno bi bilo, takoj, ko novodošli obisk pride, se posloviti in oditi. Če pa se ti zdi primerno, če takoj odstraniš, stori to prej, preden gospodinja in novodošli gost sedeta.

Da zapustiš salon, moraš čakati ugodne prilike. Ogibaj se, prekiniti interesanten pogovor, katerega se udeležuje gospodinja. Ko se važen pogovor konča, ali pa ob konvencionalnem pomenkovanju lahko vstaneš in odideš.

Če si na obisku s svojo večštevilno družino in je prostor in število sedežev omejeno, se posloviš, če prihajajo novodošli obiski in prične prostora primanjkovati.

Posledica tega je, da oni obiskovalec, ki je prišel prvi, napravi s svojim odhodom prostor za novodošle obiske.

Ne podvzaj se pri poslavljanju z motivacijo, da imaš še polno drugih poslov ali da imaš napraviti še deset drugih obiskov. To bi bilo nevljudno. Le svoji dobri prijatelji lahko poveš, da se poslavljáš, ker imaš sejo ali kako drugo važno pot.

Če sprejemaš obisk, ne omenjaj, da ti je čas drag, da ne utegneš in da šteješ minute zaradi preobilne zaposlenosti.

**Kako se je treba posloviti?** Kadar zapaziš ugoden trenutek, vstani, se približaj gospodinji, se ji pokloni in ji povej par bolj ali manj vljudnih poslovilnih besed, v kakršnem razmerju si pač z gospodinjo.

Dobra znanka bi rekla, medtem ko stiska v slovo gospodinji roko, približno takole: »Na svidenje, moja draga, veseli me, da se dobro počutiš. Priporočim te tvojemu moju,« ali: »gospodu soprogu,« če je intimnost manj iskrena.

Od dame, s katero je le v družabnih odnosih, se posavlja gospa z besedami: »Na svidenje, gospa, priporočite me prosim gospodu soprogu!«

Dami ki se bavi mnogo s svojo deco: »Na svidenje, gospa, tudi vaše otročičke mi pozdravite!«

Pri teh poslovilnih besedah se vedno stisne gospodinji roka.

Gospod reče pri poslavljanju dami: »Moje spoštovanje, milostiva gospa, prosim, priporočite me gospodu soprogu!«

Bolj znani dami gospod pri pozdravu diskretno poljubi roko in se takoj odstrani. Gospodinja, ki odslavlja, stisne roko vsakemu.

Kadar mož spremlja svojo ženo na obisk, ona prva da znamenje za odhod, tako da vstane in se prične poslavljanje, ne da bi prej kako namignila ali omenila svojemu možu, da je čas iti. Tudi bi bilo nevljudno, če bi ji mož dal znamenje za odhod.

Mnogo ljudi je, ki se kar ne morejo odločiti za odhod, sedé kot prilepljeni in si ne

vedo pomagati iz tega zanje najkočljivejšega hipa obiska: vstati, se posloviti in oditi.

Stori to kolikor mogoče z neprisiljeno lahkoto. Vstani enostavno in se približaj nepretno osebi, katero si obiskal. Poslovi se brez ekscentričnih gest, brez pretiranih fraz. Drugim navzočim, se prikloni in se napoti proti vratom. Pri vratih se gospodinja še enkrat prikloni, če te je do njih spremila. Ne drži se potrto, nasprotno, odklikuj s prijaznim nasmehom osebo, ki te spremlja do vrat.

Kadar stopiš v salon, se drži resno in spoštljivo, kadar ga zapuščaš, se smehljaj!

Kadar vstajaš s svojega prostora, glej, da ne zadeneš ob mobilje, da ne premakneš blazine ali ne prevrneš česarkoli in ne vznemirjaš drugih gostov. Mirno se kretaj in če srečaš, ko greš proti vratom, prijateljca, ne ustavljaš se in ne pričenjaj pogovora, če si se enkrat od gospodinjke že poslovil.

Ob prihodu se kot prva pozdravi gospodinja, ob odhodu se nji kot zadnji izkaže spoštovanje s poslovilom. Razgovarjati in poslavljati se potem še z drugimi, je nevljudnost.

Ako je gospod sam na obisku in je bil od gospodnje ljubeznjivo sprejet ter je ta vprašala no njegovi ženi, gospod odvrne: »Mojo ženo bi zelo veselilo vas spoznati, če dovolite, vas obišče.«

Ako je dama prvih na obisku in je bila simpatično sprejeta, izrazi gospodinja željo: »Sprejemam doma ta in ta dan, gospa, in zelo bi me veselilo, če me obiščete.«

Ako te gospodinja spremlja do vrat, pojdi ob njeni strani in ne pred njo in izpregovori še par ljubeznjivih besed.

Ako pri odhodu zapaziš kako umetnino, diskretno poglej, ne da bi se ustavljal.

Gospod se ne vpira na palico, ko gre po salonu, in se pokrije šele zunaj salona.

Ako odhaja zakonski par, govori poslovilne besede gospa, gospod gre naprej ob strani gospodinjke in on odpre vrata.

Ako odhaja več dam hkrati, se ne smejo med seboj ob odhodu pomenkovati, ko so se enkrat poslovile od gospodinjke. Vrata odpre kak navzoči gospod.

Ako v predstbi ni slučajno služinčadi, da bi pomagala pri oblačenju plaščev, pomagajo navzoči gospodje. Gospod pa ne sme pomagati pri obuvanju galos, pa naj je še tako dobro znan z njo. Dama take usluge nikdar ne sprejme, marveč vedno odkloni.

Dame zapuščajo hišo pred gospodi. Pred vežnimi vrati se gospodje definitivno od dam poslovile in jih ne spremljajo.

S služinčadijo se v predstbi ne pomenkuj familjarno. (Dalje prih.)

## KNJIŽEVNOST IN UMETNOST

— «Goriška Matica». Izšle so knjige za l. 1928. Koledar, letos v moderni opremi in s pestrimi poučnimi ter zabavnimi sestavki; Slavko Slavca «Župan Žagar», lepa povest o naših krajih v vojnih letih; G. Majcenova zanimiva «Zgodovina domačih živali in ptičjih rastlin»; II. zvezek Just Bačarjeve prepotrebne knjige «Zdravje in bolezni v domači hiši». Kdor je bil dodal naročnim še tri lire, je dobil tudi prekrasno Bevkovo zgodovinsko povest «Krvavi jezdec».

Za leto 1929. ima «Goriška Matica» pripravljene sledeče knjige:

Koledar za l. 1929;

«Zdravje in bolezni v domači hiši, III. zvezek, ki bo govoril o vzrokih, bistvu in zdravljenju bolezni;

«Pravica», povest poljskega pisatelja Reymonta;

«Dansa in Danci», zemljepisni in kulturno-gospodarski opis te zanimive dežele;

«Pripovedke» iz naših krajev;

«Črni bratje in sestre», zgodovinska povest Fr. Bevka;

«Kmečko branje», Justa Ušaja gospodarski spis.

Zadnji dve knjigi bo prejel samo tisti, ki bo članarini lir 5 dodal še drugih lir 5. Kdor bi pa želel samo eno teh knjig, mora doplačati še lir 3.

Našim naročnicam najtopleje priporočamo, naj se naroče na «Goriško Matico» (Gorica, via S. Giovanni 6, I. nad.) ali pa pri poverjenikih.

Jugoslav. knjigarna v Ljubljani je izdala priljubljeno petdejanko Moliérov komedijo «Skopuh». Prevodel Niko Kuret. Cena Din 18.—. Kakor «Scapinove zvijače», tako je tudi «Skopuh» zelo primerna igra za podeželske odre. Predgovor obsega potrebna navodila za vpriporitev.

Oton Župančič, «Pokoncu izpod korenin». Založila Tiskovna zadruga v Ljubljani. Cena trdovezni večbarvni slikanici s poštnino vred Din 37.50.

Pod tem naslovom je izšla za Miklavža pri Tiskovni zadrugi v Ljubljani krasna slikanica, za katero je priredil slovensko besedilo Oton Župančič. Bujna fantazija povede mlade radovedneže pod rujavo zemljo, kjer ždi in spi ob koreninah nešteto žuželk, hroščev, bub in gosenic in kjer tičijo v zemlji koreninice, korenčki in gomolji tisočev bilk in cvetk. Vse čaka klica matere, da jih pozove izpod korenin v življenje. In ko ta klic zadoni, tedaj se prebudijo iz dolgega spanja zaspančki, si popravljajo in krojijo oblečke, jih barvajo in končno vsi veseli okrašeni z najrazličnejšimi cvetlicami zlezajo na ozelenelo trato. Vsa priroda jih je na mah polna. V nji se radujejo toplega solca, dokler jih v pozni jeseni mrzel veter zopet ne zažene nazaj pod korenine.